

PRÁVNÝ ZÁKLAD OCHRANY ZDRAVIA VO VZŤAHU K PRENOSNÝM OCHORENIAM

Právny základ ochrany zdravia v Slovenskej republike predstavuje čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“). Je ním deklarovaný pozitívny záväzok štátu účinne zabezpečiť ochranu zdravia, ktorý je realizovaný predovšetkým prijatím právnej úpravy zameranej na ochranu zdravia.

Rozhodnutie zákonodarcu o tom, že určitý druh očkovania bude povinný, je rozhodnutím, ktorým realizuje ústavným poriadkom danú možnosť legislatívnych zásahov v oblasti verejného zdravotníctva.

Na účely ochrany základných práv a slobôd je nevyhnutné ústavnú úpravu v čl. 13 ods. 1 písm. a) ústavy interpretovať veľmi striktné ako ústavnú normu, ktorá dovoľuje uložiť povinnosti v podzákonnom právnom predpise výhradne „et intra legem“.

Právna úprava povinného očkovania v zmysle § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení naplňajú pozitívny záväzok štátu podľa čl. 40 ústavy.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 10/2013 z 10. decembra 2014)

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 10. decembra 2014 v pléne zloženom z predsedníčky Ivetty Macejkovej a zo sudcov Jany Baricovej, Petra Brňáka, Ľubomíra Dobríka, Ľudmily Gajdošíkovej, Sergeja Kohuta (sudca spravodajca), Milana Ľalíka, Marianny Mochnáčovej, Ladislava Orosza a Rudolfa Tkáčika o návrhu Krajského súdu v Nitre, zastúpeného predsedníčkou senátu JUDr. Evou Hritzovou, a návrhu Krajského súdu v Nitre, zastúpeného predsedníčkou senátu JUDr. Martou Molnárovou, vo veci vedenej pod sp. zn. PL. ÚS 10/2013 na vyslovenie nesúladu ustanovení § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ustanovenia § 6 vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení v znení neskorších predpisov, s čl. 2 ods. 2 a 3, čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2, čl. 15 ods. 1 a čl. 16 ods. 1 v spojení s čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky takto

r o z h o d o l :

Návrhu Krajského súdu v Nitre n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Predmet konania

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 17. júna 2013 doručený návrh Krajského súdu v Nitre, zastúpeného predsedníčkou senátu JUDr. Evou

Hritzovou (ďalej len „navrhovateľ 1“), na vyslovenie nesúladu ustanovení § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia“) a ustanovenia § 6 vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení v znení neskorších predpisov (ďalej aj „vyhláška upravujúca prevenciu a kontrolu prenosných ochorení“), s čl. 2 ods. 2 a 3, čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2, čl. 15 ods. 1 a čl. 16 ods. 1 v spojení s čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej aj „ústava“).

Následne bol ústavnému súdu 23. júla 2013 doručený návrh Krajského súdu v Nitre, zastúpeného predsedníčkou senátu JUDr. Martou Molnárovou (ďalej len „navrhovateľ 2“; spolu ďalej len „Krajský súd v Nitre“ alebo „krajský súd“), na vyslovenie nesúladu ustanovení § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a ustanovenia § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení s čl. 2 ods. 2 a 3, čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2, čl. 15 ods. 1 a čl. 16 ods. 1 v spojení s čl. 40 ústavy.

II. Pribeh konania

1. Ústavný súd predbežne prerokoval návrh navrhovateľa 1 na neverejnom zasadnutí pléna 3. júla 2013 a uznesením č. k. PL. ÚS 10/2013-9 ho prijal na ďalšie konanie.

2. Ústavný súd predbežne prerokoval návrh navrhovateľa 2 na neverejnom zasadnutí pléna 6. novembra 2013 a uznesením č. k. PL. ÚS 12/2013-9 ho prijal na ďalšie konanie. Z dôvodu, že išlo o návrh obsahovo identický s návrhom navrhovateľa 1, a so zreteľom na ich právnu a skutkovú súvislosť/totožnosť spojil ho podľa § 31a zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a § 112 ods. 1 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „OSP“) s návrhom navrhovateľa 1 na spoločné konanie s tým, že spojená vec bude vedená pod sp. zn. PL. ÚS 10/2013.

3. Ústavnému súdu bol 3. júla 2013 doručený podnet Advokátskej kancelárie BIZOŇ & PARTNERS, s. r. o., Hviezdoslavovo námestie 25, Bratislava (ďalej len „podávateľ podnetu“), ktorým sa ako dotknutá osoba v súvislosti s návrhom navrhovateľa 1 domáha podľa čl. 125 ods. 2 ústavy pozastavenia účinnosti totožných ustanovení právnych predpisov napadnutých návrhom navrhovateľa 1. Podaním doručeným ústavnému súdu 27. augusta 2013 podávateľ podnetu svoj podnet argumentačne doplnil.

Vzhľadom na to, že podávateľ podnetu nebol účastníkom konania pred ústavným súdom iniciovaného navrhovateľom 1, nemohol byť ani aktívne legitimovaný na podanie návrhu na pozastavenie účinnosti ustanovení právnych predpisov napadnutých návrhom navrhovateľa 1 podľa § 38 ods. 2 zákona o ústavnom súde. Ústavný súd preto považoval podávateľa podnetu za zjavne neoprávnenú osobu na podanie takého návrhu a jeho návrh odmietol ako návrh podaný zjavne neoprávnenou osobou.

Nad rámec uvedeného ústavný súd dodáva, že zvažoval argumentáciu uvedenú v podnete aj z hľadiska svojej právomoci rozhodnúť o pozastavení účinnosti napadnutých ustanovení právnych predpisov ex officio, avšak po zvážení všetkých okolností prerokovanej veci dospel k záveru, že v danom prípade nie sú splnené ústavné podmienky na prelomenie prezumpcie

ústavnosti dotknutých normatívnych právnych aktov vydaním rozhodnutia o pozastavení ich účinnosti.

4. Ústavnému súdu bolo 11. septembra 2013 doručené podanie Právneho centra s. r. o., Mýtna 42, Bratislava (ďalej len „Právne centrum s. r. o.“), označené ako „vyjadrenie“, ktorým zaujalo stanovisko ku konaniu vedenému pod sp. zn. PL. ÚS 10/2013. Keďže Právne centrum s. r. o., zastupuje účastníkov konania J. Č. a Š. Č., obaja štátni občania Slovenskej republiky, v konaniach vedených na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 4 S 63/2011 a na Najvyššom súde Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) pod sp. zn. 5 Szd 1/2013 a účastníčku konania M. Š., štátna občianka Slovenskej republiky, v konaní vedenom na Krajskom súde v Nitre pod sp. zn. 15 S 72/2012 a v konaní vedenom na najvyššom súde pod sp. zn. 1 Szd 1/2013, ústavný súd na uvedené stanovisko neprihliadol z dôvodu, že tieto konania dosiaľ neboli meritorne ukončené, a taktiež aj z dôvodu, že účastníci týchto konaní nie sú účastníkmi konania vedeného na ústavnom súde pod sp. zn. PL. ÚS 10/2013.

5. Najvyšší súd podal na základe rozhodnutia zo 6. augusta 2013 Súdneho dvoru Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“) návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa čl. 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Tento návrh vedený Súdny dvorom ako návrh vo veci C-459/13 súvisel s konaním M. Š. proti Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej aj „úrad verejného zdravotníctva“) v rámci sporu vo veci odmietnutia M. Š. splniť si povinnosť ustanovenú vnútroštátnou právnou úpravou podrobiť svoje maloleté dieťa očkovaniu proti niektorým ochoreniam.

Súdny dvor (deviata komora) uznesením zo 17. júla 2014 rozhodol tak, že zjavne nie je príslušný odpovedať na otázky položené vo veci C-459/13 rozhodnutím najvyššieho súdu zo 6. augusta 2013.

6. V súlade s ustanovením § 29 ods. 3 a § 39 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde predložili na výzvu ústavného súdu k návrhu Krajského súdu v Nitre písomné stanoviská:

- krajský súd podaním sp. zn. 15 S 16/2013, doručeným ústavnému súdu 1. augusta 2013,
- Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) podaním č. PREDS-540/2013, doručeným ústavnému súdu 28. novembra 2013,
- Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“) podaním č. 39013/2013/21, doručeným ústavnému súdu 22. októbra 2013,
- Generálna prokuratúra Slovenskej republiky (ďalej len „generálna prokuratúra“) podaním č. GÚs 28/13-3, doručeným ústavnému súdu 12. augusta 2013,
- Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo zdravotníctva“) podaním č. Z42002-2013-OL, doručeným ústavnému súdu 23. septembra 2013.

Okrem uvedených stanovísk si ústavný súd vyžiadal k veci aj odborné stanoviská od:

- Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ďalej len „úrad pre dohľad“) – podanie č. S 37 357/2013, Z 66 029/2013/903, doručené ústavnému súdu 12. júla 2013,
- Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky – podanie č. OE/6019/2013, RZ-17342/2013, doručené ústavnému súdu 2. septembra 2013,
- Slovenskej epidemiologickej a vakcinologickej spoločnosti SLS, odbornej spoločnosti Slovenskej lekárskej spoločnosti (ďalej len „slovenská epidemiologická a vakcinologická spoločnosť“) – podanie doručené ústavnému súdu 4. októbra 2013.

III. Návrhy a stanoviská

1. Krajský súd v Nitre navrhol v obsahovo identických návrhoch vysloviť nesúlad ustanovení § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného a ustanovenia § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení s čl. 2 ods. 2 a 3, čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2, čl. 15 ods. 1 a čl. 16 ods. 1 v spojení s čl. 40 ústavy. Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 ústavy podal krajský súd v súvislosti s konaniami, ktoré podľa § 109 ods. 1 písm. b) OSP prerušil z dôvodu, že všeobecne záväzný právny predpis, ktorý sa týka merita vecí prerokúvaných v týchto konaniach, je v rozpore s ústavou.

Predmetom prerušených konaní vedených pred krajským súdom je:

„V zmysle ustanovenia § 51 ods. 1 písm. d) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, fyzické osoby sú povinné podrobiť sa povinnému očkovaniu. Ak ide o maloletého, zodpovedá za plnenie povinnosti zástupca dieťaťa.

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení, ktorá nadobudla účinnosť 01.01.2009 a bola zmenená vyhláškou č. 544/2011, ktorá nadobudla účinnosť 01.07.2010 v ustanovení § 14 stanovuje kontrolu očkovania. Lekár, ktorý vykonáva očkovanie zasiela do 15. dňa mesiaca nasledujúceho po vykonaní očkovania údaje o pravidelnom povinnom očkovaní regionálnemu úradu.

Dňa 23.10.2012 bolo Regionálnemu úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Nitre ako správne orgánu doručené oznámenie všeobecného lekára pre deti a dorast o odmietnutí povinného očkovania maloletého dieťaťa proti záškrtu, tetanu, čiernemu kašľu, detskej obrne, vírusovému zápalu pečene typu B, hemofilovým invazívnym nákazám a pneumokokovým invazívnym ochoreniam vakcínou infanrixHexa a vakcínou proti pneumokokom.

Regionálny úrad verejného zdravotníctva vydal dňa 04.12.2012 Rozhodnutie číslo EPI/A/2012/03274, ktorým na základe dokazovania uznal vinnou zákonnú zástupkyňu maloletého zo spáchania priestupku na úseku verejného zdravotníctva podľa § 56 ods. 1 písm. k) zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) a uložil jej pokutu vo výške 100 eur a trovy konania vo výške 16 eur.

Proti rozhodnutiu podala dňa 18.12.2012 navrhovateľka odvolanie. Odvolacím orgánom vo veciach, v ktorých v prvom stupni rozhoduje Regionálny úrad verejného zdravotníctva, je podľa § 5 ods. 4 písm. i) zákona (o ochrane podpore a rozvoji verejného zdravia) Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky.

Dňa 31.01.2013 Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky ako nadradený orgán rozhodnutím číslo OLP/265/2013 odvolanie zamietol a rozhodnutie Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Nitre číslo EPI/A/2012/03274 zo dňa 04.12.2012 v plnom rozsahu potvrdil. V poučení uviedol, že rozhodnutie je preskúmateľné súdom podľa piatej časti zákona č. 99/1963 Zb. Občianskeho súdneho poriadku.

Navrhovateľka dňa 21.03.2013 podala príslušnému Krajskému súdu v Nitre žalobu na preskúmanie zákonnosti rozhodnutia a postupu správneho orgánu, konkrétne Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. Žalobu zdôvodnila nezákonnosťou rozhodnutia správneho orgánu a tým, že vydané rozhodnutie zasahuje do základných práv a slobôd dieťaťa.

Konajúci Krajský súd v Nitre sa domnieva, že všeobecne záväzný právny predpis, ktorý sa týka vecí, je v rozpore s ústavou, zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná a súdne konanie podľa § 109 ods. 1 písm. b) (OSP) prerušil.“

V tejto súvislosti krajský súd poukázal na tieto ustanovenia ústavy:

«Podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, cit.: „Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“

Podľa čl. 2 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, cit.: „Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.“

Podľa čl. 13 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky, cit.: „Povinnosti možno ukladať zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd.“

Podľa čl. 13 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, cit.: „Medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom.“

Podľa čl. 15 ods. 1 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky, cit.: „Každý má právo na život.“

Podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, cit.: „Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.“

Podľa čl. 40 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky, cit.: „Každý má právo na ochranu zdravia.“»

Vychádzajúc z už uvedených ustanovení ústavy, krajský súd tvrdil:

«Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Ústava Slovenskej republiky ako najvyšší zákon štátu zakotvuje zásadu delby moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu. Ústava vytvára proporcie a hranice delby moci medzi jednotlivými štátnymi orgánmi. Ministerstvá a iné orgány štátnej správy sú orgánmi výkonnej moci a ak sú na to splnomocnené zákonom, sú oprávnené v ich medziach vydávať všeobecne záväzné právne predpisy.

Ustanovenia definované podzákonnou právnou normou sa musia pohybovať výlučne iba v medziach zmocňujúceho zákona. Ústavný súd Slovenskej republiky v tejto súvislosti judikoval, cit.: „Vláda ani ministerstvá a iné orgány štátnej správy nemôžu vydať všeobecne záväzný právny predpis upravujúci spoločenské vzťahy, ktoré neboli upravené zákonom. Všeobecne záväzným právnym predpisom orgánu výkonnej moci nemožno upraviť spoločenský vzťah vo väčšom rozsahu než ustanovuje zákon, ani spôsobom odporujúcim zákonu.“ (PL. ÚS 7/96. Nález z 27. februára 1997. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1997, s. 20-21)

Povinnosť týkajúca sa povinného očkovania vymedzená zákonom č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie je dostatočne špecifikovaná a nestanovuje kedy a aké očkovanie je povinné. Povinné očkovanie nadobúda svoj reálny obsah až po stanovení konkrétnych podmienok jeho realizácie. Spôsob vykonávania očkovania, jeho druhy a kontrolu očkovania v Slovenskej republike definuje Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení. Vyhláška tak ako všeobecne záväzný právny predpis nižšej právnej sily určuje povinnosť fyzických osôb podrobiť sa povinnému očkovaniu po dosiahnutí určitého veku. Vyhláška, ako podzákonná norma v tomto konkrétnom prípade, upravuje spoločenský vzťah vo väčšom rozsahu než stanovuje zákon.

Povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu zasahuje do základných práv a slobôd občanov. Ústavne garantované práva ako je právo na život, právo na ochranu zdravia, sú ohrozené a štát nedostatočnou legislatívnou úpravou povinného očkovania umožňuje orgánom výkonnej moci zasahovať do týchto práv. Nesúlalom uvedených právnych predpisov s Ústavou SR tak nie je akceptovaná ústavná požiadavka, podľa ktorej „v právnom štáte má ústava povahu základného prameňa práva, ktorý je nadradený všetkým ostatným prameňom práva. Tento znak implikuje aj požiadavka, aby všetky právne predpisy a v nich obsiahnuté

alebo z nich odvodené právne normy, verejnoprávne aj súkromnoprávne, boli v súlade s ustanoveniami ústavy.“ (PL. ÚS 15/1998, Nález z 11. marca 1999, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1999, s. 58).

Ďalší rozpor napadnutých ustanovení je možné posudzovať podľa čl. 2 ods. 2 a ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky. Nikoho nemožno zo strany štátneho orgánu nútiť k splneniu povinnosti, ktorú zákon neukladá. Štátne orgány sú pri výkone svojej činnosti podriadené ústave a zákonom a majú určený rozsah právomocí, ktorý nemôžu prekročiť, takže môžu konať len to, čo im ústava alebo zákon dovoľuje. Pokiaľ zákon č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) nedostatočne upravuje určitú povinnosť, je neprípustné nútiť kohokoľvek konať niečo, čo zákon neukladá.

V materiálnom právnom štáte všetky orgány verejnej moci participujúce na tvorbe všeobecne záväzných právnych predpisov majú povinnosť tvoriť také právne normy, ktoré majú určitú kvalitu. Základným prejavom takejto kvality je súlad zákonov s Ústavou SR.

Vzhľadom na vyššie uvedené, je jednoznačné, že znenie napadnutých ustanovení nie je v súlade s ústavne garantovanými princípmi právneho štátu. S poukazom na súčasnú legislatívnu úpravu povinného očkovania je nevyhnutné, aby Ústavný súd Slovenskej republiky posúdil nastolený nesúlad právnych noriem, ich častí, nakoľko predmetné posúdenie nepatrí do kompetencie všeobecného súdnictva.»

Na základe uvedeného krajský súd žiadal, aby ústavný súd vydal tento nález:

„ustanovenie § 51 ods. 1 písm. d) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 2 ods. 2 a 3, čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2, čl. 15 ods. 1, čl. 16 ods. 1 v spojení s čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky,

ustanovenie § 62 písm. a) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 2 ods. 2 a 3, čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2, čl. 15 ods. 1, čl. 16 ods. 1 v spojení s čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky,

ustanovenie § 6 Vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení nie je v súlade s čl. 2 ods. 2 a 3, čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2, čl. 15 ods. 1, čl. 16 ods. 1 v spojení s čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky.“

Krajský súd v Nitre v stanovisku sp. zn. 15 S 16/2013 oznámil ústavnému súdu, že v predmetnej veci súhlasí s upustením od ústneho pojednávania.

Ústavný súd následne vyzval príslušné orgány na základe ustanovenia § 29 ods. 3 a § 39 ods. 1 zákona o ústavnom na vyjadrenie a zaujatie písomného stanoviska k návrhu krajského súdu.

2. Národná rada v stanovisku č. PREDS-540/2013 uvádza:

K nesúladu s čl. 2 ods. 2 a 3 a čl. 13 ods. 1 písm. a) ústavy

Národná rada považuje napadnuté ustanovenie § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia za ustanovenie, ktoré „jednoznačne (a nepochybne) ukladá povinnosť fyzickej osobe podrobiť sa v súvislosti s predchádzaním prenosným ochoreniam lekárske vyšetreniam... povinnému očkovaniu...“. Za podstatný znak tohto ustanovenia považuje to, že „ide o povinné očkovanie, a nie o všetky ďalšie druhy očkovaní, ako sú upravené v § 5 ods. 1 vyhlášky“, a preto „Rozsah očkovania ani vek, kedy sa má vykonať, ktoré sú v napadnutom ustanovení § 6 vyhlášky iba spresnením úpravy (podrobnejšou úpravou postupu pri povinnom očkovaní)“, nemajú vplyv na uvedenú zákonom ustanovenú povinnosť.

Čo sa týka naznačeného zásahu napadnutých ustanovení do základných práv a slobôd, národná rada zastáva stanovisko, podľa ktorého «čl. 13 ods. 4 ústavy pripúšťa obmedzenie základných práv a slobôd, a to vzhľadom na ustanovený cieľ. V danom prípade je tento cieľ vyjadrený znením „v súvislosti s predchádzaním prenosným ochoreniam“, ktoré možno zahrnúť do „prevencie ochorení“ podľa § 2 ods. 1 písm. h)» zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia.

K nesúladu s čl. 15 ods. 1 a čl. 40 ústavy

Národná rada zdôraznila ústavnú koncepciu práva na život ako „ochranu proti jeho úmyselnému zbaveniu, čo však s napadnutým ustanovením zákona (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) nemá žiadnu súvislosť. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zdravotná starostlivosť je súbor pracovných činností, ktoré vykonávajú zdravotnícki pracovníci, vrátane poskytovania liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín s cieľom predĺženia života fyzickej osoby, zvýšenia kvality jej života a zdravého vývoja budúcich generácií; zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu, biomedicínsky výskum, ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu. Prevenciou sa rozumie aktívne vyhľadávanie možných príčin chorôb, ich odstraňovanie a predchádzanie ich vzniku (§ 2 ods. 7 písm. b) zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti). Z uvedeného vyplýva, že vykonávanie povinného očkovania je nepochybne súčasťou prevencie.

Zdravotnícky pracovník je podľa § 80 ods. 1 písm. e) zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov povinný vykonávať svoje zdravotnícke povolanie odborne, v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi a etickým kódexom. Lekár musí odborne posúdiť, či vykonaniu povinného očkovania u konkrétnej osoby nebránia kontraindikácie a v prípade, že tomu tak je, postupovať podľa § 51 ods. 1 písm. a) zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia), t.j. povinné očkovanie nevykonať.

Očkovanie (povinné alebo odporúčané) je aj v iných štátoch súčasťou verejného zdravotného systému. Uložená povinnosť očkovania je práve preto naplnením práva na ochranu zdravia, nakoľko má pôsobiť ako preventívne opatrenie na vylúčenie alebo zníženie rizika výskytu ochorení a iných porúch zdravia.“

K nesúladu s čl. 16 ods. 1 ústavy

Národná rada poukázala na skutočnosť, že „uložením povinnosti očkovania ani jeho vykonaním nie je porušené právo na nedotknuteľnosť osoby, nakoľko k ich realizácii nemôže dôjsť bez aktívnej účasti fyzickej osoby“, a na skutočnosť, že „aj toto ústavné ustanovenie pripúšťa obmedzenie uvedeného práva v zákonom stanovených prípadoch, za ktorý ochranu verejného zdravia, resp. predchádzanie vzniku a šíreniu prenosných chorôb možno nepochybne považovať.

Okrem toho, samotný zákon (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) v § 51 ods. 1 písm. a) pripúšťa výnimku z uložených povinností, práve týkajúcu sa povinného očkovania, a to z dôvodu známych kontraindikácií. Možnosť nezačkovania osoby je ďalej spresnená v § 13 ods. 1 a 3 vyhlášky (upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení), ktorý upravuje vykonávanie očkovania, pričom toto ponecháva na odborné posúdenie lekára, a to vzhľadom na aktuálny zdravotný stav očkovanej osoby, ako aj zhodnotenie možných kontraindikácií (dočasných alebo trvalých). Dôvod neuskutočnenia očkovania musí lekár zapísať do zdravotnej dokumentácie.“

Vzhľadom na uvedené je národná rada toho názoru, že napadnuté ustanovenia zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia aj vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení sú v súlade s označenými článkami ústavy.

Národná rada ďalej poukázala aj na medzinárodné právne dokumenty:

- Rady Európy

«Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (oznámenie FMZV č. 209/1992 Zb.), ktorý v čl. 8 upravuje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, podľa ods. 2 „Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv s slobôd iných.“

Európska sociálna charta (revidovaná) (oznámenie MZV č. 273/2009 Z. z.), podľa ktorej čl. 11 „Na zabezpečenie účinného výkonu práva na ochranu zdravia sa zmluvné strany zaväzujú prijať vhodné opatrenia buď priamo, alebo v spolupráci s verejnými alebo súkromnými organizáciami, ktoré smerujú okrem iného:

1. k odstráneniu, ak je to možné, príčin zhoršovania zdravotného stavu,
2. k poskytnutiu poradenských a vzdelávacích služieb na podporu zdravia a rozvoj osobnej zodpovednosti v otázkach zdravia,
3. k predchádzaniu, ak je to možné, epidemickým, endemickým a iným chorobám, ako aj úrazom.“»

- práva Európskej únie (nezáväzného)

„Záver Rady o detskej imunizácii zo 6. 6. 2011, v ktorých sa konštatuje, že detská imunizácia je zodpovednosťou jednotlivých členských štátov (existujú rôzne očkovacie systémy, vzhľadom na ich odborný obsah, povinnosť alebo dobrovoľnosť či ich financovanie) a poukazuje sa na potrebu dosiahnutia a udržania včasného a vysokého pokrytia populácie zahrnutej do imunizácie.

Členské štáty sú vyzývané, napr. aby hodnotili prekážky prístupu k očkovacím službám a aby sa usilovali o posilnenie postupov a procedúr ponúkajúcich očkovanie deťom ako aj o dôveru verejnosti k imunizácii detí a k očkovacím programom.“

Národná rada zároveň vo svojom stanovisku oznámila ústavnému súdu, že súhlasí s upustením od ústneho pojednávania v predmetnej veci.

3. Vláda Slovenskej republiky ako vedľajší účastník, zastúpený ministerstvom spravodlivosti, sa v stanovisku č. 39013/2013/21 plne priklonila k stanovisku ministerky zdravotníctva č. Z42002-2013-OL a zároveň oznámila ústavnému súdu, že súhlasí s upustením od ústneho pojednávania v predmetnej veci.

4. Generálna prokuratúra v stanovisku zo 6. augusta 2013, č. GÚs 28/13-3 vyslovila názor, podľa ktorého „zákon č. 355/2007 (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) v ustanovení § 2 ods. 1 písm. a), b) a h) definuje verejné zdravotníctvo ako komplexný systém zameraný na ochranu, podporu a rozvoj verejného zdravia. Obsahovo pojem verejné zdravie predstavuje úroveň zdravia spoločnosti, ktorá zodpovedá úrovni poskytovanej zdravotnej starostlivosti, ochrany a podpory zdravia a ekonomickej úrovni spoločnosti. V súvislosti s ochranou verejného zdravia definuje aj prevenciu ochorení a iných porúch zdravia ako systém opatrení zameraných na vylúčenie, prípadne zníženie rizika výskytu ochorení a iných porúch zdravia, na ktoré v rozhodujúcej miere vplývajú životné, pracovné a sociálno-ekonomické podmienky a spôsob života, a opatrení zameraných na ochranu, podporu a rozvoj verejného zdravia.

Možno teda konštatovať, že aj keď zdravie je vecou každého jednotlivca, verejné zdravie je celospoločenská záležitosť týkajúca sa každého jej člena, preto v záujme ochrany verejného zdravia zákon č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) v ustanovení § 12 vymedzuje opatrenia na predchádzanie ochoreniam, ktoré okrem iných zahŕňajú aj opatrenie na predchádzanie vzniku a šíreniu prenosných ochorení, a to formou osobitného a mimoriadneho očkovania, očkovania pri úrazoch, poraneniach a nehojajúcich sa ranách, očkovania pred cestou do zahraničia, a v neposlednom rade aj očkovania osobitných skupín obyvateľstva [§ 12 ods. 2 písm. d)].

V tomto kontexte zákon č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) v ustanovení § 51 zároveň ukladá fyzickým osobám povinnosti, a to najmä povinnosť plniť opatrenia v súvislosti s predchádzaním prenosným ochoreniam podrobením sa povinnému očkovaniu... .. Povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu je teda v zákone výslovne upravená. Vzhľadom na biomedicínske aspekty tohto preventívneho opatrenia, samotný rozsah povinného očkovania nie je vymedzený v zákone, ale stanovuje ho vykonávacia vyhláška ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení. Žiadna zákonná úprava nemôže totiž podrobne vymedziť všetky právne vzťahy, na ktoré sa má v budúcnosti vzťahovať a ktoré sa ňou budú riadiť. Ani zákon č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia), aj vzhľadom na rozsah jeho predmetu, nemôže vopred detailne pre všetky subjekty určiť reálny obsah ich povinností, najmä ak závisí od objektívne sa vyskytujúcich okolností.“

Ďalej generálna prokuratúra zdôrazňuje „závažnosť povinnosti podrobiť sa povinnému očkovaniu, ktorá je z hľadiska ochrany verejného zdravia zvýraznená aj jeho vynútiteľnosťou pod hrozbou sankcie v prípade jeho nesplnenia. Zákonodarca v ustanovení § 56 ods. 1 písm. a) zákona 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) definoval, že fyzická osoba, ktorá sa bez preukázania závažných zdravotných alebo iných lekárom zdôvodnených prípadoch nepodrobí očkovaniu, vyplývajúcemu z príslušných právnych predpisov, alebo nariadenému očkovaniu, dopustí sa priestupku na úseku verejného zdravotníctva. Zároveň orgány verejného zdravotníctva sú podľa platnej právnej úpravy povinné fyzickým osobám za porušenie povinností vyplývajúcich z § 51 zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) ukladať sankcie, pričom v zmysle § 51 ods. 3 v konaní postupujú podľa zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.“

S poukazom na uvedené skutočnosti orgány prokuratúry považujú „súčasnú právnu úpravu povinnosti fyzickej osoby podrobiť sa povinnému očkovaniu, aj v spojitosti so zodpovednosťou zástupcu dieťaťa za splnenie tejto povinnosti maloletými, za dostatočnú. Nezdierajú názor Krajského súdu v Nitre vyslovený v návrhu podanom 17. júna 2013 pod č. 15S/16/2013, že reálny obsah tejto povinnosti je stanovený až vyhláškou č. 585/2008 Z. z. (upravujúcou prevenciu a kontrolu prenosných ochorení), ktorá len ustanovuje podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení tak, ako to vyplýva aj z jej názvu.“. Podľa generálnej prokuratúry „ide o klasický vykonávací predpis, ktorý svojim obsahom a rozsahom nevybočuje z rámca systému právnych noriem platných na území Slovenskej republiky“.

V závere stanoviska je zdôraznený ako neopomenuteľný argument pre posúdenie danej problematiky aj fakt, že „domnelé právo jednotlivca nepodrobiť sa povinnému očkovaniu nemožno povýšiť nad právo iných fyzických osôb byť chránený pred šírením nákazlivých chorôb, čo je v súlade s čl. 40 prvá veta ústavy, podľa ktorého má každý právo na ochranu zdravia“.

Generálna prokuratúra zároveň vo svojom stanovisku oznámila ústavnému súdu, že súhlasí s upustením od ústneho pojednávania v predmetnej veci.

5. Ministerstvo zdravotníctva v stanovisku č. Z42002-2013-OL zo 16. septembra 2013 vyslovilo názor, podľa ktorého «povinné očkovanie proti prenosným ochoreniam patrí k najvýznamnejším protiepidemickým opatreniam v oblasti preventívnej zdravotnej starostlivosti. Slovenská republika sa od roku 1986 riadi jednotným Imunizačným programom Slovenskej republiky, do ktorého patria tie najzávažnejšie prenosné ochorenia. Systematickým celoplošným očkovaním sa Slovenskej republike už desiatky rokov darí úspešne eliminovať ochorenia, ktoré sa dodnes vyskytujú v niektorých štátoch aj vo forme epidémií.

Cieľom Imunizačného programu Slovenskej republiky je znížiť až odstrániť výskyt prenosných ochorení dôsledným zabezpečením imunizácie najmä detskej populácie. Ide o flexibilný program, ktorý sa vyvíja a mení podľa aktuálnej epidemiologickej situácie, odporúčaní Svetovej zdravotníckej organizácie, Európskeho centra pre prevenciu a kontrolu prenosných ochorení a nových medicínskych poznatkov. Svetová zdravotnícka organizácia každoročne odporúča očkovacie stratégie na základe epidemiologickej situácie v jednotlivých regiónoch. Národné imunizačné programy si vytvárajú jednotlivé krajiny, pričom zohľadňujú odporúčania Svetovej zdravotníckej organizácie, aktuálnu epidemiologickú situáciu ako aj princípy zdravotnej politiky. V Slovenskej republike sa v súčasnosti detská populácia povinne očkuje proti desiatim prenosným ochoreniam, ktoré sú uvedené v očkovacom kalendári. Očkovací kalendár na každý rok vydáva v súlade s platnou legislatívou Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky.

Každé dieťa má právo na zdravý psychický a fyzický vývoj, ktorý je garantovaný aj Dohovorom o právach dieťaťa, a týmto aj právo byť chránené očkovaním pred prenosnými ochoreniami. Povinné očkovanie v Slovenskej republike je preto dostupné pre všetky deti a je plne hrazené z verejného zdravotného poistenia. Štát, rodičia alebo zákonní zástupcovia dieťaťa majú povinnosť dieťaťu toto právo zabezpečiť. Ochrana dieťaťa pred prenosnými ochoreniami očkovaním je právom dieťaťa, ktoré mu nesmie odoprieť ani jeho rodič, ani jeho zákonný zástupca len na základe ich subjektívneho posúdenia...

... Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, ako aj odborníci z oblasti epidemiológie a infektológie, jednoznačne zastávajú názor, že je absolútnou nevyhnutnosťou povinné očkovanie zachovať. Len zachovaním povinného očkovania sa dá predísť epidémiám, ktoré by mali za následok ohrozenie verejného zdravia, ktorého ochrana je komplexne upravená v zákone č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý je celý zameraný na ochranu zdravia.

Očkovaním sa predchádza ohrozeniu zdravia. Povinnosť fyzických osôb podrobiť sa s cieľom predchádzať prenosným ochoreniam povinnému očkovaniu je ustanovená v § 51 ods. 1 písm. d) zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia). Citovaný zákon v § 62 písm. a) splnomocňuje Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky vydať všeobecne záväzný právny predpis o podrobnostiach o prevencii a kontrole prenosných ochorení. Týmto všeobecne záväzným právnym predpisom je vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení. Citovaná vyhláška je vydaná v súlade so zákonom č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia).

Dohovor o ľudských právach a biomedicíne v čl. 26 ods. 1 ustanovuje, že výkon práv a ochranných ustanovení uvedených v tomto dohovore nebude podliehať iným obmedzeniam ako tým, ktoré predpisuje zákon a ktoré sú potrebné v demokratickej spoločnosti v záujme

verejnej bezpečnosti, predchádzania trestnej činnosti, ochrany verejného zdravia, alebo ochrany práv a slobôd iných. Povinnosť povinného očkovania je ustanovená v zákone č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia), preto je povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu v súlade aj s Dohovorom o ľudských právach a biomedicíne. Ide o obmedzenie práv z dôvodu ochrany verejného zdravia, čo dohovor v čl. 26 ods. 1 umožňuje.

Pojem „ochrana verejného zdravia“, ktorý je uvedený v Dohovore o ľudských právach a biomedicíne, je obsahovo v súlade s pojmom „ohrozenie verejného zdravia“, ktorý je uvedený v § 48 zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia), pretože chráni verejné zdravie tým, že ak vznikne ohrozenie verejného zdravia II. stupňa, Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky alebo regionálne úrady verejného zdravotníctva podávajú orgánom príslušným na úseku civilnej ochrany obyvateľstva návrh na vyhlásenie mimoriadnej situácie. Ohrozenie verejného zdravia II. stupňa nastáva pri výskyte prenosného ochorenia, pri podozrení na prenosné ochorenie alebo pri podozrení na úmrtie na prenosné ochorenie nad predpokladanú úroveň. Pojem „ohrozenie verejného zdravia“ je uvedený len v § 48 zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) a do právneho poriadku Slovenskej republiky sa zaviedol zákonom č. 172/2011 Z. z., ktorým sa zmenil a doplnil zákon č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) v dôsledku implementácie Medzinárodných zdravotných predpisov. Týmto zákonom došlo k prepojeniu a zosúladieniu so zákonom č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov z dôvodu rozšírenia kategórie „mimoriadnych udalostí“ v § 3 ods. 2. V danej veci teda nemožno argumentovať len § 48 zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia), ktorý upravuje postup len pri vzniku mimoriadnej situácie, ale celým zákonom č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia).

Vyhláška č. 585/2008 Z. z. (upravujúca prevenciu a kontrolu prenosných ochorení) ako všeobecne záväzný právny predpis neupravuje spoločenské vzťahy vo väčšom rozsahu ako to ustanovuje zákon, ani spôsobom odporujúcim zákonu. Taktiež nemožno súhlasiť s tvrdením, že citovaná vyhláška určuje povinnosť fyzických osôb podrobiť sa povinnému očkovaniu, pretože táto povinnosť je jasne ustanovená v § 51 ods. 1 písm. d) zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) a vyhláška č. 585/2008 Z. z. len upresňuje, na ktoré prenosné ochorenia sa očkuje a kedy sa očkovanie vykonáva, pretože pri očkovaní je potrebné postupovať flexibilne.».

Napadnuté ustanovenia zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení považuje ministerstvo zdravotníctva za súladné s ústavou, a to najmä s prvou vetou čl. 40 ústavy, podľa ktorej má každý právo na ochranu zdravia, pričom zdôrazňuje, že «Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky je podľa § 19 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť ochrany zdravia a má povinnosť toto ústavné právo zabezpečiť každému občanovi.

Ústavné právo na ochranu zdravia je zabezpečené pre každého občana aj tým, že je jeho povinnosťou podrobiť sa povinnému očkovaniu tak, ako je to ustanovené v § 51 ods. 1 písm. d) zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) a v § 62 písm. a), ktorý splnomocňuje Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky vydať všeobecne záväzný právny predpis o podrobnostiach o prevencii a kontrole prenosných ochorení. Vyhláška č. 585/2008 Z. z. (upravujúca prevenciu a kontrolu prenosných ochorení) v § 5 upravuje druhy povinného očkovania osôb, a to povinné pravidelné očkovanie osôb, ktoré dosiahli určený vek, povinné očkovanie osôb, ktoré sú vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz,

povinné očkovanie osôb, ktoré sú profesionálne vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz a povinné mimoriadne očkovanie. Vyhláška č. 585/2008 Z. z. (upravujúca prevenciu a kontrolu prenosných ochorení) ďalej upravuje odporúčané očkovanie osôb. Z uvedeného dôvodu nemožno súhlasiť s tvrdením...: „Vyhláška ako podzákonná norma v tomto konkrétnom prípade upravuje spoločenský vzťah vo väčšom rozsahu než stanovuje zákon.“. Citovaná vyhláška zužuje okruh osôb, ktoré sa musia podrobiť povinnému očkovaniu, alebo sa môžu podrobiť odporúčanému očkovaniu.».

Ministerstvo zdravotníctva nepovažuje ustanovenia vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení za také, ktoré by upravovali spoločenský vzťah vo väčšom rozsahu ako ustanovuje zákon, „pretože zákon ustanovuje povinnosť očkovania pre každú fyzickú osobu“. Ministerstvo zdravotníctva sa nestotožňuje ani s právnym názorom Krajského súdu v Nitre, ktorým poukazuje na rozpor napadnutých ustanovení s čl. 2 ods. 2 a 3 ústavy, a v tejto súvislosti zdôrazňuje, že „je nesporné, že zo strany štátneho orgánu nemožno nútiť k splneniu povinnosti, ktorú zákon neukladá. V danom prípade však povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu je ustanovená v § 51 ods. 1 písm. d) zákona č. 355/2007 Z. z. (o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia).“.

Ďalej ministerstvo zdravotníctva poukazuje na skutočnosť, že „pri akceptovaní argumentácie uvedenej v návrhu Krajského súdu v Nitre by nebolo možné ústavne konformne upraviť ani povinné mimoriadne očkovanie. Mimoriadne situácie je možné riešiť len mimoriadnym opatrením, povinným mimoriadnym očkovaním, ktorého osobný rozsah nie je možné predpokladať a explicitne upraviť formou zákona. Povinné mimoriadne očkovanie je jedným z druhov povinného očkovania tak ako povinné očkovanie osôb, ktoré dosiahli určený vek.

Právnu úpravu povinného očkovania je preto potrebné posudzovať komplexne, nie je možné argumentovať len časťou právnej úpravy (v tomto prípade očkovaním osôb, ktoré dosiahli určitý vek) bez ohľadu na celý kontext právnej úpravy.“.

Z uvedených dôvodov nepovažuje ministerstvo zdravotníctva návrh krajského súdu za dôvodný a navrhuje, aby mu ústavný súd nevyhovel.

Ministerstvo zdravotníctva zároveň ústavnému súdu oznámilo, že súhlasí s upustením od ústneho pojednávania v predmetnej veci.

6. Úrad pre dohľad sa v stanovisku č. S 37 357/2013, Z 66 029/2013/903 z 11. júla 2013 s odvolaním sa na absenciu jeho kompetencie v predmetnej veci podľa zákona č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov odmietol k výzve ústavného súdu vyjadriť.

7. Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky sa v stanovisku č. OE/6019/2013, RZ-17342/2013 z 27. augusta 2013 vyjadril k odbornej stránke systému povinného očkovania. V tomto stanovisku poukazuje na skutočnosť, že v súvislosti s celosvetovo rastúcim trendom globalizácie a migrácie prenosné ochorenia predstavujú stále aktuálnu hrozbu pre zdravie verejnosti. Pritom v porovnaní s antibiotickou liečbou používanou pri aktívnych ochoreniach zdôrazňuje preventívny charakter očkovania, ktoré je „v približne 95 % prípadov schopné zabrániť vzniku ochorenia“. Okrem narastajúceho fenoménu antibiotickej rezistencie poukazuje aj na iné obmedzenie antibiotickej liečby, ktorým je to, že antibiotiká „sú účinné len proti baktériám, kým vakcíny chránia aj pred vírusovými ochoreniami, proti ktorým neexistuje etiologická liečba“.

Podľa úradu verejného zdravotníctva „povinné očkovanie patrí k najvýznamnejším protiepidemickým opatreniam v oblasti primárnej starostlivosti. Slovenská republika sa od roku

1986 riadi jednotným imunizačným programom. Jeho cieľom je znížiť až eliminovať výskyt infekčných ochorení dôsledným zabezpečením imunizácie najmä detskej populácie. Ide o flexibilný program, ktorý sa vyvíja a mení podľa aktuálnej epidemiologickej situácie, odporúčaní Svetovej zdravotníckej organizácie, Európskeho centra pre prevenciu a kontrolu prenosných ochorení a nových medicínskych poznatkov. V súčasnosti sa v Slovenskej republike detská populácia povinne očkuje proti desiatim prenosným ochoreniam. Dosiahnutie vysokej úrovne zaočkovanosti populácie je základnou podmienkou pre udržanie veľmi dobrej epidemiologickej situácie vo výskyte ochorení preventabilných očkovaním. Rodičia, ktorí neumožnia, aby ich dieťa bolo zaočkované napriek lekárskeým odporúčaniam a zákonnej povinnosti, zbavujú dieťa jeho práv na zdravie. Odmietnutím očkovania rodič nevystavuje riziku ochorenia len vlastné dieťa, ale zároveň aj ďalšie deti vnímavé voči infekcii, ktoré nemôžu byť zaočkované zo zdravotných dôvodov.“

Úrad verejného zdravotníctva ďalej uvádza, že „povinné očkovanie je dostupné pre všetky deti na Slovensku a je plne hrazené z verejného zdravotného poistenia. V súlade s Dohovorom o právach dieťaťa možno povedať, že dieťa má právo a nárok byť chránené očkovaním pred infekčnými ochoreniami. Štát a rodičia majú voči dieťaťu povinnosť mu toto právo zaistiť... .. Je paradoxom, že práve vysoká efektívnosť očkovania, vedúca k vymiznutiu fatálnych ochorení, smeruje vďaka antivakcinačným aktivistom k úvahám o jeho nepotrebnosti. Odborný svet označuje 21. storočie za storočie vakcinológie. Jednostrannou medializáciou však narastajú výhrady k očkovaniam u laickej verejnosti.

Princíp povinného očkovania akceptuje aj Svetová zdravotnícka organizácia... .. Svetová zdravotnícka organizácia každoročne odporúča očkovacie stratégie na základe epidemiologickej situácie v jednotlivých regiónoch. Národné imunizačné programy si vytvárajú jednotlivé krajiny, pričom zohľadňujú aj aktuálnu epidemiologickú situáciu a princípy zdravotnej politiky danej krajiny... .. V krajinách, kde je očkovanie dobrovoľné, sa vo väčšej miere vyskytujú epidémie infekčných ochorení... .. V krajinách Európy, kde je zavedené v súčasnosti povinné očkovanie, sa epidémie ochorení nevyskytujú, s výnimkou epidémií osýpok u rómskeho obyvateľstva v Rumunsku a Bulharsku, kde je zaočkovanosť tejto skupiny populácie veľmi nízka. Epidémie infekčných ochorení sa vyskytujú najmä v tých komunitách, kde je sústredených viac nezaočkovaných osôb. Rizikovými sú však aj nezaočkované osoby, ktoré v prípade ochorenia môžu pri návšteve inej krajiny spôsobiť šírenie infekčného ochorenia u domáceho obyvateľstva...

... Povinné očkovanie je prínosom nielen pre jednotlivca, ktorý má byť očkovaný, ale súčasne i pre celú populáciu. Pre zabránenie šírenia prenosného ochorenia v populácii je dôležité zabezpečiť dostatočnú kolektívnu imunitu. Konečným efektom očkovania je výrazné zníženie chorobnosti a úmrtnosti na konkrétne ochorenie v populácii. Infekčné ochorenia, preventabilné očkovaním, ktoré sú zaradené do Imunizačného programu Slovenskej republiky, patria medzi závažné ochorenia. Najviac sú nimi ohrozené najmladšie vekové skupiny, u ktorých môžu mať ťažký a komplikovaný priebeh. Svetová zdravotnícka organizácia odporúča na udržanie kolektívnej imunity minimálnu 95 % hladinu zaočkovanosti. V prípade zrušenia povinného očkovania sa predpokladá pokles zaočkovanosti zo súčasných 98 až 99 % na nedostatočných 60 až 70 %. Nakoľko väčšina ochorení v očkovacím kalendári sa prenáša vzduchom, pokles kolektívnej imunity bude mať za následok vznik početných epidémií. Predpokladá sa, že o niekoľko rokov sa zvýši chorobnosť na ochorenia, ktoré sa v súčasnosti u nás už nevyskytujú, alebo vyskytujú len ojedinele.

Kvalite očkovacích látok sa vzhľadom na ich špecifické vlastnosti venuje mimoriadna pozornosť. Od začiatku vývoja očkovacích látok sa neustále zlepšuje ich účinnosť a bezpečnosť. V súčasnosti sa využívajú technológie kombinovaných vakcín, nových liekových foriem látok a nových prenášačových systémov. Vďaka používaniu kombinovaných vakcín sa znížil počet vpichov a tým aj traumatizácia dieťaťa. Očkovacie látky, tak ako ostatné lieky a liečivá, nie sú 100 % účinné a môžu spôsobovať nežiaduce reakcie. Benefity očkovania však mnohonásobne prevyšujú riziko možných nežiaducich reakcií po očkovaní. V súlade s legislatívou platnou v Slovenskej republike je každý lekár povinný hlásiť nežiaduce reakcie v súvislosti s aplikáciou liečiv. Očkovacie látky, ktoré sa používajú v Slovenskej republike, sú riadne registrované v rámci Európskej únie aj v rámci národnej registrácie, sú bezpečné a účinné. Zloženie očkovacích látok podlieha kontrole Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv, ktorý je národnou autoritou pre bezpečnosť liečiv. Očkovacie látky sú posudzované podľa požiadaviek Európskeho liekopisu. Informácie a dokumenty, ktoré musia byť priložené k žiadosti o povolenie na uvedenie očkovacej látky na trh musia preukázať, že terapeutická účinnosť prevažuje nad jej potenciálnymi rizikami...

... V prípade zrušenia povinného očkovania sa očakáva zhoršenie epidemiologickej situácie na Slovensku, čo môže mať závažný dosah na zdravotný stav celej populácie so vzostupom chorobnosti a úmrtnosti na infekčné ochorenia, so vznikom epidémií, ako aj objavením sa takých infekčných ochorení, ktoré sa na Slovensku vďaka očkovaniam nevyskytujú už celé desaťročia alebo len v minimálnej miere (detská prenosná obrna, tetanus, záškrť, osýpky, ružienka, mumps). Zvýši sa počet hospitalizácií, trvalých následkov po prekonaní prenosných ochorení a nárast počtu úmrtí na prenosné ochorenia, predovšetkým u najzraniteľnejších skupín populácie, t.j. detí do dvoch rokov veku.

Nebezpečenstvo prechodu zo systému povinného očkovania na dobrovoľné spočíva najmä v poklese počtu zaočkovaných detí a v následkoch uvedených vyššie... .. Ďalej je riziko, že zdravotné poisťovne nebudú uhrádzať očkovaciu látku a výkon očkovania. Očkovanie tak bude nedostupné pre rodiny s nízkymi príjmami. Slovenská republika stratí schopnosť plniť programy Svetovej zdravotníckej organizácie, zamerané na vylúčenie prenosných ochorení z populácie (celosvetové eradikačné a eliminačné programy pre detskú prenosnú obrnu, osýpky, ružienku a rubeolový kongenitálny syndróm) a tak účinne reagovať na epidémie rýchlo sa šíriacich ochorení (napr. osýpok, vírusovej žltacky typu A, meningokokových zápalov mozgových blán a infekcií krvi), pri ktorých sa očkovanie využíva ako najúčinnější nástroj na zastavenie šírenia ochorení. Zrušením povinného očkovania sa stratí najúčinnější nástroj na zabránenie šírenia vzdušných infekcií v zariadeniach sociálnej starostlivosti.

Cieľom tohto stanoviska nie je poukazovať na ekonomické následky zrušenia systému povinného očkovania na Slovensku. Je však potrebné poznamenať, že prevencia prenosných ochorení je ekonomicky výhodnejšia než ich liečba...

... Pri odmietaní očkovania taktiež vyvstávajú otázky. Ochorenia proti ktorým sa povinne očkuje sú u neočkovaného dieťaťa život ohrozujúce. Majú rodičia, ktorí očkovania odmietajú, právo takto odopierať dieťaťu ochranu jeho zdravia a života? Ako chcú rodičia zabezpečiť ochranu zdravia dieťaťa proti infekciám, u ktorých neexistuje ani v dnešnej dobe iná účinná liečba? Dobrovoľnosť by znamenala vedomé rozhodnutie rodiča o vystavení dieťaťa možnosti ochoriť na závažné infekcie v budúcnosti. Takáto dobrovoľnosť by však mala byť zdokumentovaná, pretože odmietnutie očkovania znamená v niektorých prípadoch reálne ohrozenie zdravia alebo života dieťaťa a rodič svojim rozhodnutím musí participovať na tejto skutočnosti. Ak neočkované dieťa tým, že prenesie infekciu o ohrozi zdravie rizikových osôb

v populácii, ktorí sú v súčasnosti chránení kolektívnou imunitou, aký podiel zodpovednosti budú mať jeho rodičia?“.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa úrad verejného zdravotníctva vyslovil za zachovanie systému povinného očkovania v Slovenskej republike.

8. Slovenská epidemiologická a vakcinologická spoločnosť sa v stanovisku z 26. septembra 2013 vyjadrila k odbornej stránke systému povinného očkovania. V tomto stanovisku najprv zdôrazňuje podstatu samotnej epidemiológie ako medicínskeho vedného odboru, «ktorý skúma výskyt chorôb, odhaľuje príčiny a faktory, ktoré ovplyvňujú vznik chorôb a ktoré podporujú zdravie. Na základe týchto poznatkov navrhuje a uskutočňuje opatrenia, ktoré zabraňujú vzniku chorôb, zlepšujú kvalitu života a overuje ich účinnosť. Na rozdiel od klinickej medicíny, ktorá sa zaoberá diagnostikou a liečbou jednotlivých pacientov, predmetom záujmu epidemiológa sú súbory osôb, celé populácie štátov. Proces „diagnostikovania choroby“ v klinike môžeme porovnať s procesom odhaľovania príčin chorôb v epidemiológii a liečbu pacienta so zavádzaním opatrení na zníženie chorobnosti. Rozdiely sú však v ochote dodržiavať liečbu a preventívne opatrenia. Liečbu prijíma pacient, ktorý je chorý, má ťažkosti a bolesti, ako prostriedok, ktorý mu pomôže. Efekt liečby vidí zvyčajne za krátky čas od jej začiatku. Podrobovať sa preventívnym opatreniam býva často prijímané s nevôľou, pretože sa týkajú zvyčajne zdravých osôb, ktoré nemajú ťažkosti, nepocitujú ohrozenie straty zdravia a berú ich ako obmedzovanie svojho súkromia, svojich zvykov a životného štýlu. Efekt preventívnych opatrení prijatých v celej populácii jednotlivcov niekedy ani nevníma, pretože choroba u neho nevznikne, prejavuje sa však na celospoločenskej úrovni, a to nie ihneď, ale až v priebehu 5 – 10 rokov od prijatia. Rovnako je to aj v prípade, keď sa preventívne opatrenia prestanú dodržiavať alebo sa zrušia. Choroba sa nevráti ihneď v takej miere, aby to pocítovala celá spoločnosť, ale až niekoľko rokov. Potom sa už ťažko hľadá vinník.».

Slovenská epidemiologická a vakcinologická spoločnosť ďalej uvádza, že „očkovanie je vedecky overené najúčinnnejšie preventívne opatrenie a spolu s dostupnosťou pitnej vody zachránilo najviac ľudských životov“. Pre očkovanie podľa jej názoru platí v plnej miere to, čo je v tomto stanovisku napísané o zavádzaní, resp. rušení preventívnych opatrení:

„U niektorých chorôb stačí niekoľko rokov aby sa vrátili. Príkladom je zrušenie očkovania detí žijúcich v prostredí nízkeho hygienického štandardu proti hepatitíde A v roku 2005. Už v roku 2008 sa objavili prvé epidémie, najmä na východnom Slovensku.

Povinnosť očkovania je na Slovensku daná historicky. Prvý očkovač program na našom území zaviedla Mária Terézia v roku 1768 potom, čo jej na pravé kiahne zomreli 3 deti. Povinné očkovanie proti tomuto ochoreniu bolo na území Československa uzákonené v roku 1919. Slovensko vždy patrilo k lídrom v zavádzaní nových očkovaní v súlade s vývojom nových očkovacích látok. Prvé celonárodné očkovanie na svete proti detskej obrne sa uskutočnilo na Slovensku, a to v roku 1957. V priebehu 10 dní boli na území celého Slovenska zaočkované všetky deti vo veku 0 – 7 rokov. Vďaka tomu sa detská obrna na Slovensku nevyskytuje od roku 1960.

Slovenský očkovač kalendár zastavujú odborníci na základe vedeckých poznatkov, dlhoročnej praxe, odporúčaní renomovaných odborných inštitúcií ako sú Svetová zdravotnícka organizácia a Európske centrum pre kontrolu a prevenciu chorôb. Jeho správnosť dokazuje priaznivá situácia vo výskyte chorôb, proti ktorým sa povinne očkuje.“ Slovenská epidemiologická a vakcinologická spoločnosť ho považuje za jeden z najlepších, ak nie najlepší v Európe. „Všetky ochorenia zaradené do povinného očkovania majú jedno spoločné, a to

riziko vážneho klinického priebehu s ohrozením života alebo so zanechaním vážnych dlhodobých alebo trvalých následkov po prekonaní ochorenia.

Vďaka dôslednému dodržiavaniu povinnosti očkovania najmä rodičmi, pediatrami a epidemiológmi sa na Slovensku dosahuje vysoká zaočkovanosť, a tým aj ochrana obyvateľstva pred chorobami zaradenými medzi povinné očkovania. Zrušením povinného očkovania dôjde k vážnemu a neuváženému ohrozeniu zdravia verejnosti, k zbytočným ochoreniam a úmrtiam. Prekonanie ochorení, proti ktorým sa povinne očkuje je dokázanou príčinou vážnych poškodení zdravia, ktoré sa objavujú mnohonásobne častejšie ako poškodenia po očkovaní. Odborníci Európskej únie nie sú proti povinnému očkovaniu, práve naopak, niektoré štáty zvažujú zaviesť túto povinnosť. Európske centrum pre kontrolu chorôb odporúča všetkým členským štátom dosahovať čo najvyššiu zaočkovanosť stratégiami, ktoré zohľadňujú lokálne zvyklosti. Inštitút povinného očkovania používa aj Svetová zdravotnícka organizácia. Stanovila povinné očkovanie proti žltej zimnici pri cestách do krajín s endemickým výskytom tohto ochorenia, čo znamená, že osoba, ktorá nie je očkovaná nemôže do takejto krajiny vstúpiť.“

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa slovenská epidemiologická a vakcinologická spoločnosť vyslovila za zachovanie systému povinného očkovania v Slovenskej republike. Jej stanovisko podporili aj: Slovenská lekárska komora, Slovenská lekárska spoločnosť (ďalej len „SLS“) a jej organizačné zložky (Slovenská pediatrika spoločnosť SLS, Neonatologická sekcia Slovenskej pediatickej spoločnosti SLS, Slovenská hepatologická spoločnosť SLS, Spoločnosť klinickej farmakológie SLS, Spoločnosť všeobecného lekárstva pre dospelých SLS, Slovenská spoločnosť alergológie a klinickej imunológie SLS, Slovenská spoločnosť pre gynekológiu a pôrodnictvo SLS, Slovenská pneumologická a fúzeologická spoločnosť SLS, Slovenská imunologická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied), Slovenská akadémia vied, Štátny ústav pre kontrolu liečiv, Kancelária Svetovej zdravotníckej organizácie v Slovenskej republike, Etická komisia Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky.

IV.

Znenie napadnutej právnej úpravy, dotknutých článkov ústavy a relevantných ustanovení dohovoru a iných normatívnych právnych aktov

Podľa čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) *„Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.“*

Podľa čl. 8 ods. 2 dohovoru *„Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti, v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv s slobôd iných.“*

Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy *„Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“*

Podľa čl. 2 ods. 3 ústavy *„Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.“*

Podľa čl. 13 ods. 1 písm. a) ústavy *„Povinnosti možno ukladať zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd.“*

Podľa čl. 13 ods. 2 ústavy *„Medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom.“*

Podľa čl. 15 ods. 1 ústavy „Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.“.

Podľa čl. 16 ods. 1 ústavy „Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.“.

Podľa čl. 40 ústavy „Každý má právo na ochranu zdravia. Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.“.

Podľa čl. 51 ods. 1 ústavy „Domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.“.

Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy „Ústavný súd rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.“.

Podľa čl. 125 ods. 1 písm. b) ústavy „Ústavný súd rozhoduje o súlade nariadení vlády, všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy s ústavou, s ústavnými zákonmi, s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, a so zákonmi.“.

Podľa § 2 ods. 1 písm. b) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia „Na účely tohto zákona verejné zdravie je úroveň zdravia spoločnosti, ktorá zodpovedá úrovni poskytovanej zdravotnej starostlivosti, ochrany a podpory zdravia a ekonomickej úrovni spoločnosti.“.

Podľa § 2 ods. 1 písm. h) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia „Prevenčia ochorení a iných porúch zdravia je systém opatrení zameraných na vylúčenie, prípadne zníženie rizika výskytu ochorení a iných porúch zdravia, na ktoré v rozhodujúcej miere vplyvajú životné, pracovné a sociálno-ekonomické podmienky a spôsob života, a opatrení zameraných na ochranu, podporu a rozvoj verejného zdravia.“.

Podľa ustanovenia § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia „Fyzické osoby sú povinné podrobiť sa v súvislosti s predchádzaním prenosným ochoreniam lekárske vyšetreniam a diagnostickým skúškam, ktoré nie sú spojené s nebezpečenstvom pre zdravie, preventívnemu podávaniu protilátok a iných prípravkov, povinnému očkovaniu, liečeniu prenosných ochorení, izolácii a karanténym opatreniam.“.

Podľa § 51 ods. 3 zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia „Ak ide o maloletého, zodpovedá za plnenie povinností podľa odsekov 1 a 2 zástupca dieťaťa.“.

Podľa ustanovenia § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia „Ministerstvo ustanoví všeobecne záväznými právnymi predpismi podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení.“.

Podľa ustanovenia § 1 ods. 1 vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení v znení neskorších predpisov „Prevenčia a kontrola prenosných ochorení podľa tejto vyhlášky sa vzťahuje na každé ochorenie, ktoré sa môže preniesť na človeka, s osobitným zreteľom na prenosné ochorenia podliehajúce povinnému hláseniu v Slovenskej republike a tie prenosné ochorenia a špeciálne zdravotné problematiky, ktoré sú zahrnuté do špecializovaných sietí pre epidemiologický dohľad nad prenosnými ochoreniami podľa osobitných predpisov.1).“ [1] Príloha č. 1 rozhodnutia Komisie 2000/96/ES z 22. decembra 1999 o prenosných ochoreniach, ktoré majú byť postupne zahrnuté do siete Spoločenstva na základe rozhodnutia č. 2119/98/ES

Európskeho parlamentu a Rady v znení rozhodnutia Komisie 2003/542/ES (Ú. v. EÚ L 185, 24. 7. 2003, s. 55 – 98).]

Podľa ustanovenia § 5 ods. 1 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení „*Očkovanie proti prenosným ochoreniam zahŕňa povinné pravidelné očkovanie osôb, ktoré dosiahli určený vek; povinné očkovanie osôb, ktoré sú vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz; povinné očkovanie osôb, ktoré sú profesionálne vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz; odporúčané očkovanie osôb, ktoré sú vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz; odporúčané očkovanie osôb, ktoré sú profesionálne vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz; očkovanie osôb cestujúcich do cudziny a z cudziny; očkovanie osôb na vlastnú žiadosť; povinné mimoriadne očkovanie.*“.

Podľa ustanovenia § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení „*Očkovanie detí proti záškrtu, tetanu, čiernemu kašľu, prenosnej detskej obrne, vírusovému zápalu pečene typu B, invazívnym hemofilovým nákazám, pneumokokovým invazívnym ochoreniam sa vykonáva najskôr prvý deň desiateho týždňa života dieťaťa. Očkovanie detí proti osýpkam, mumpsu a ružienke sa vykonáva od 15. mesiaca života dieťaťa. Preočkovanie dospelých proti záškrtu a tetanu sa vykonáva každých 15 rokov.*“.

Podľa § 13 ods. 1 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení „*Očkovanie osôb vykonáva lekár na základe preskripčného obmedzenia alebo ním poverená sestra po posúdení aktuálneho zdravotného stavu očkovanej osoby a po zhodnotení možných dočasných alebo trvalých kontraindikácií očkovania podľa písomnej informácie pre používateľa lieku a súhrnu charakteristických vlastností lieku.*“.

V.

Východiská a právne závery rozhodnutia

Všeobecne k povinnému očkovaniu

Ústavný súd akceptuje stanovisko odborníkov citovaných v tomto náleze, že žiadna medicínska metóda dosiaľ nezachránila toľko životov na celom svete ako očkovanie. Očkovanie je v súčasnosti považované za jeden z najdôležitejších nástrojov primárnej prevencie. Vďaka zavedenému a detailne prepracovanému systému povinného očkovania sa v Slovenskej republike vyskytuje len veľmi málo prenosných ochorení, ktoré sú bežné v iných krajinách.

Štátom podporované zariadenia pre očkovanie boli v celosvetovom meradle predstavené ešte v roku 1808 v Anglicku prostredníctvom programu National Vaccine Establishment (pozri Bazin, H. Vaccination: A History. Montrouge: John Libbey Eurotext, 2011. p. 74 a nasl.). Povinné očkovanie v Anglicku bolo zavedené v roku 1853 (v súčasnosti nie je očkovanie vo Veľkej Británii povinné, pozn.), a to zákonom The United Kingdom Vaccination Act 1853 (pozri Tulchinsky, Theodore H. – Varavikova, Elena A. The New Public Health. San Diego: Elsevier Academic Press, 2009. p. 10). Očkovanie v určitej forme (povinné či podporované) bolo zavedené napr. v Dánsku (1810), Švédsku (1814), Prusku (1835) a pod.

História očkovania na území Slovenska sa začína už v časoch Habsburskej monarchie a Rakúskeho cisárstva. Historický exkurz nás pouča, že prvý očkovací program na našom území zaviedla Mária Terézia v roku 1768 (porov. Coxe W. History of the House of Austria. Vol. III. Third edition. London: Henry G. Bohn, 1847. p. 439; Moffat, Mary Maxwell: Maria Theresa. New York: E. P. Dutton and Co., 1911. p. 312 – 313). Prvý zákon o povinnom

očkování proti pravým kiahňam bol vydaný 9. júla 1836. V Československu sa povinné očkovanie proti pravým kiahňam zaviedlo v roku 1919.

Vďaka celosvetovému programu povinného očkovania Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) sa podarilo v roku 1980 celosvetovo eradikovať (úplné vymiznutie) kiahne (pravé kiahne/variola/smallpox). Posledný prípad pravých kiahní na území Slovenska bol hlásený v roku 1924, celosvetovo v roku 1977 v Somálsku. Od roku 1980 sa proti pravým kiahňam očkovať prestalo.

Svetová zdravotnícka organizácia predstavila v máji 1974 tzv. rozšírený imunizačný program [Expanded Programme on Immunization (EPI)], ktorého cieľom bolo zabezpečiť, aby všetky deti vo všetkých krajinách mali prístup k život-zachraňujúcim vakcínam. EPI program v tom čase odporúčal použitie očkovacích látok, ktoré chránia proti šiestim chorobám: tuberkulóza (BCG), vakcína proti diftérii, tetanu, čiernemu kašľu (vakcína DTP), osýpkam a detskej obrne (pozri WHO: Immunization, Vaccines and Biologicals, National programmes and systems).

Dostupné na: http://www.who.int/immunization/programmes_systems/en/.

Vďaka dobre nastavenému imunizačnému programu a dlhodobej kontrole jeho dodržiavania sa podarilo v Slovenskej republike dosiahnuť vysokú zaočkovanosť, ktorá sa v súčasnosti pohybuje na úrovni 98 – 99 % (porov. stanovisko Slovenskej epidemiologickej a vakcinologickej spoločnosti). Postupne, so zvyšujúcou sa mierou zaočkovanosti bolo možné sledovať ústup ochorení, proti ktorým bolo povinné očkovanie zamerané.

V rámci právnej komparatistiky možno poukázať na implementáciu očkovacieho programu v niektorých krajinách. V Českej republike legislatíva (zákon č. 258/2000 Sb. o ochrane verejného zdravia a o zmene niektorých súvisiacich zákonov v spojení s vyhláškou Ministerstva zdravotníctví České republiky č. 439/2000 Sb. o očkovaní proti infekčným nemocem) upravuje povinné očkovanie proti nasledujúcim ochoreniam – záškrt, tetanus, čierny kašeľ, detská obrna, žltáčka typu B, choroba vyvolaná Haemophilus influenzae typu B, osýpky, rubeola, mumps. V štátoch Maďarsko, Poľsko, Lotyšsko, Rumunsko Bulharsko legislatíva upravuje povinné očkovanie proti nasledujúcim ochoreniam – záškrt, choroba vyvolaná Haemophilus influenzae typu B, žltáčka typu B, osýpky, mumps, rubeola, čierny kašeľ, obrna, tetanus, tuberkulóza. V štátoch Francúzsko, Taliansko, Grécko, Malta, Portugalsko, Belgicko je povinné očkovanie iba proti vybraným druhom ochorení. Naproti tomu v štátoch Nemecko, Rakúsko, Švédsko, Fínsko, Dánsko, Island, Veľká Británia, Španielsko, Írsko legislatíva neupravuje povinné očkovanie, iba odporúčané (pozri Eurosurveillance: Mandatory and recommended vaccination in the EU, Iceland and Norway: results of the VENICE 2010 survey on the ways of implementing national vaccination programmes).

Dostupné na: <http://www.eurosurveillance.org/>.

Právny základ ochrany zdravia v Slovenskej republike predstavuje čl. 40 ústavy. Je ním deklarovaný pozitívny záväzok štátu účinne zabezpečovať ochranu zdravia, ktorý je realizovaný predovšetkým prijatím právnej úpravy zameranej na ochranu zdravia. Avšak pritom musí štát nevyhnutne zasiahnuť do viacerých oblastí života spoločnosti.

Ochranu zdravia na celospoločenskej úrovni zabezpečuje zákon o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia. Na základe tohto zákona je vykonávaná prevencia ochorení a iných porúch zdravia, kontrola zdravých životných a pracovných podmienok (napr. pitnej vody, vody v prírodných a umelých kúpaliskách, ochrana zdravia pred elektromagnetickým žiarením v životnom prostredí, ochrana zdravia pri práci, kozmetické výrobky a pod.), sú nariadené

protiepidemické opatrenia v škôlkach a školách, je vykonávaný štátny zdravotný dozor a iné činnosti.

Štát týmto na seba prebral (resp. zabezpečuje výkon) pozitívny záväzok ochrany zdravia obyvateľov štátu [možno dodať, že ochrana zdravia sa často spája s vysokoodbornou a technicky veľmi náročnou problematikou, o ktorej jednotlivci nemusia mať (často ani nemôže) bez ingerencie štátu dostatok informácií, riadne a bezpečne aplikovateľných o. i. aj medicínskych prostriedkov na ochranu zdravia].

Túto časť ústavný súd uzatvára konštatovaním, že nebezpečné prenosné ochorenia stále ohrozujú zdravie populácie, príkladom je súčasná hrozba zavlečenia epidémie eboly. K prevencii prenosných ochorení patrí povinné očkovanie. Pri nebezpečných prenosných ochoreniach ide o život a zdravie ohrozujúci stav, ktorý je schopný zanechať vážne trvalé následky na jednotlivcoch či skupinách ľudí, nekontrolovateľne sa šíriť v populácii. Je v súlade s pozitívnym záväzkom štátu vyplývajúcim z čl. 40 ústavy chrániť z pozície štátu pred týmto stavom celú spoločnosť. Preto štát, zohľadňujúc proporcionalitu medzi osobnou integritou a verejným záujmom, a pritom v súlade s poznatkami a názormi odbornej obce, vypracoval účinný protiepidemický program, v ktorom určil 10 najzávažnejších ochorení, proti ktorým legislatívne upravil povinnosť očkovať sa. V Slovenskej republike je tak v súčasnosti zavedený komplexný program prevencie prenosných ochorení, tzv. národný imunizačný program.

Všeobecne k samotnému prieskumu

Ústavný súd považuje v úvode samotného prieskumu za potrebné uviesť k problematike povinného očkovania stanovisko Súdneho dvora, ktorý sa k predmetnej problematike vyjadril uznesením vo veci C-459/13, podľa ktorého je táto problematika výlučne záležitosťou vnútroštátnej právnej úpravy a súdnicstva (porov. uznesenie Súdneho dvora C-459/13 zo 17. 7. 2014). Ústavný súd zároveň dopĺňa, že rozhodnutie zákonodarcu o tom, že určitý druh očkovania bude povinný, je rozhodnutím, ktorým realizuje ústavným poriadkom danú (pomernie širokú) možnosť legislatívnych zásahov v oblasti verejného zdravotníctva, stanovenú o. i. explicitne aj v čl. 26 Dohovoru o ochrane ľudských práv v dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny – Dohovor o ľudských právach a biomedicíne (vyhlásený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 40/2000 Z. z.). Ide o rozhodnutie, ktoré je v prvom rade otázkou politickou a expertnou, a preto je tu i veľmi obmedzená možnosť ingerencie ústavného súdu. Takéto rozhodnutie zákonodarcu vychádza z pomernie veľkého priestoru pre politické uváženie (margin of appreciation), v rámci ktorého nie je možné rozhodnutie zákonodarcu (resp. vykonávacieho právneho predpisu exekutívy) o ustanovení povinnosti podrobiť sa určitému druhu očkovania bez ďalšieho preskúmať (porov. rovnako v náleze Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 449/06 z 3. februára 2011).

Ústavný súd bude v nasledujúcich častiach nálezu v rámci samotného prieskumu vychádzať primárne z uvedených postulátov.

K namietanému nesúladu § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení s čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2 ústavy

V návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov sa Krajský súd v Nitre domáha vyslovenia nesúladu napadnutých ustanovení s čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2 ústavy.

Návrhom na začatie konania o súlade právnych predpisov Krajského súdu v Nitre bolo napadnuté ustanovenie § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia,

ktoré splnomocňuje ministerstvo zdravotníctva na vydanie vyhlášky upravujúcej podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení, a to na základe právneho názoru krajského súdu, v zmysle ktorého štát týmto ustanovením umožňuje orgánom výkonnej moci nelegitímnym spôsobom zasahovať do označených základných práv.

Krajský súd sa v návrhu ďalej domáha vyslovenia nesúlady § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení s napadnutými ustanoveniami ústavy, keďže podľa jeho názoru „Ustanovenia definované podzákonnou právnou normou sa musia pohybovať výlučne iba v medziach zmocňujúceho zákona.“. Na uvedené krajský súd poukazuje nálezom ústavného súdu (PL. ÚS 7/96, z 27. februára 1997, uverejnený v Zbierke nálezov a uznesení ústavného súdu 1997, s. 20 – 21). V argumentácii pokračuje tvrdením, že „povinnosť týkajúca sa povinného očkovania vymedzená zákonom č. 355/2007 Z. z. o ochrane podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, nie je dostatočne špecifikovaná a neustanovuje kedy a aké očkovanie je povinné“. Podľa názoru krajského súdu povinné očkovanie nadobúda svoj reálny obsah až po stanovení konkrétnych podmienok jeho realizácie, pričom spôsob vykonávania očkovania, jeho druhy a kontrolu očkovania v Slovenskej republike definuje vyhláška upravujúca prevenciu a kontrolu prenosných ochorení. Vyhláška tak ako všeobecne záväzný právny predpis nižšej právnej sily určuje povinnosť fyzických osôb podrobiť sa povinnému očkovaniu po dosiahnutí určitého veku. V súvislosti s uvedeným je krajský súd presvedčený, že „Vyhláška, ako podzákonná norma, v tomto konkrétnom prípade upravuje spoločenský vzťah vo väčšom rozsahu než stanovuje zákon.“.

Ústavný súd považuje za nevyhnutné poukázať na podstatu čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2 ústavy.

V právnom štáte zohľadňujúcim princípy delby moci na moc zákonodarnú, výkonnú a súdnu sú orgány výkonnej moci oprávnené na vydávanie všeobecne záväzných predpisov iba na základe a v medziach zákonného splnomocnenia. Podstatným znakom špeciálnej delegácie je, že zákonodarca problematiku dostatočne upravenú vo svojich základných rysoch prenecháva na konkretizáciu rezortnému orgánu výkonnej moci. Vyhláška ako vykonávací právny predpis potom svojím charakterom upravuje technické či expertné otázky, ktoré môžu podliehať častým zmenám. Keďže ide o otázky vysoko odborného charakteru a vzhľadom na často enormný rozsah upravovanej problematiky, nie je vhodné tieto otázky upravovať v samotnom zákone. Takáto úprava by viedla k neúmernému nárastu rozsahu textu zákona, čo by často mohlo viesť k jeho neprehľadnosti. Z tohto dôvodu musí zákon predstavovať dostatočne určito upravený základný rámec priznaným oprávneniam a povinnostiam a technické či expertné otázky, ktoré zásadným spôsobom neovplyvňujú samotné zákonné oprávnenie alebo povinnosť (lebo tieto už boli priznané zákonom), prenechávať na konkretizáciu vykonávacím predpisom.

Článok 13 ústavy predstavuje univerzálnu normu ustanovujúcu všeobecné kritériá a predpoklady možného obmedzenia základných práv a slobôd. Z jeho obsahu vyplýva, že ústavodarca rozlišuje medzi povinnosťami a medzami základných práv a slobôd, a to obsahovo aj formálne. V nadväznosti na takéto rozlíšenie sú v čl. 13 ústavy formulované všeobecné podmienky ukladania povinností na jednej strane a medzi základných práv a slobôd na strane druhej.

Podľa čl. 13 ods. 1 písm. a) ústavy povinnosti je možné ukladať zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd. Dominantnou črtou v tomto ustanovení je výhrada zákona vzhľadom na ukladanie povinností. Avšak výhrada zákona

predstavuje len základ pre stanovenie povinností. Z uvedeného vyplýva, že samotnú povinnosť možno uložiť uznaným prameňom práva – jednak zákonom alebo tak môže urobiť na základe výslovného zákonného splnomocnenia aj podzákonný právny predpis (vykonávací právny predpis), ktorý sa bude pohybovať v medziach tohto splnomocnenia. Inak povedané, povinnosti môžu byť ukladané v podzákonných predpisoch, ale nie na základe podzákonných predpisov. Na účely ochrany základných práv a slobôd je nevyhnutné ústavnú úpravu v čl. 13 ods. 1 písm. a) ústavy interpretovať veľmi striktnie ako ústavnú normu, ktorá dovoľuje uložiť povinnosti v podzákonnom právnom predpise výhradne et intra legem s tým, že predpokladom využitia tejto ústavnej normy je splnenie formálnej podmienky (zmocnenie výslovne uvedené v zákone) spolu so splnením podmienky náležitej kvality uvedeného zmocnenia, ktorá sa dosiahne vtedy, ak zmocnenie jednoznačne vymedzí hranice, v ktorých je podzákonná úprava prípustná (porov. Drgonec, J. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2007, s. 158).

Ustanovenie čl. 13 ods. 2 ústavy upravuje tak materiálne, ako aj formálne predpoklady, pri splnení ktorých možno upraviť medze základných práv. Materiálnym predpokladom je súlad úpravy s konkrétnymi podmienkami, ktoré vo vzťahu k predmetným základným právam alebo slobodám ustanovuje ústava. Formálnym predpokladom je, že úprava je vydaná vo forme zákona. Axiologickou a teleologickou bázou čl. 13 ods. 2 ústavy sú hodnoty a princípy demokratického právneho štátu – suverenita zákonodarcu v spojení s princípom obmedzenej, konštitučnej vlády. Inými slovami, účelom čl. 13 ods. 2 ústavy je chrániť adresátov práva pred takými technikami právnej regulácie, ktoré sú typické pre tzv. policajné štáty; ide najmä o širokú diskrečnú právomoc exekutívy vrátane jej možnosti upravovať kľúčové súradnice vzťahu medzi občanmi a mocou podzákonnými opatreniami. Predmetné ustanovenie tak slúži predovšetkým na to, aby iné orgány ako parlament nemohli výkon základných práv a slobôd podrobiť akýmkoľvek obmedzeniam idúcim nad rámec zákona. V skratke tak účinky predmetného ustanovenia možno zhrnúť takto: (i) medze základných práv a slobôd môže upraviť iba zákonodarca, pričom (ii) takáto zákonná úprava musí byť v súlade s podmienkami, ktoré vo vzťahu k dotknutým základným právam alebo slobodám ustanovuje ústava (porov. nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 16/05 z 2. júla 2008).

Podľa ustanovenia § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia *„fyzické osoby sú povinné podrobiť sa v súvislosti s predchádzaním prenosným ochoreniam lekárske vyšetreniam a diagnostickým skúškam, ktoré nie sú spojené s nebezpečenstvom pre zdravie, preventívneho podávaniu protilátok a iných prípravkov, povinnému očkovaniu, liečeniu prenosných ochorení, izolácii a karanténym opatreniam.“*

Podľa ustanovenia § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, *„Ministerstvo ustanoví všeobecne záväznými predpismi podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení.“*

Podľa ustanovenia § 5 ods. 1 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení *„Očkovanie proti prenosným ochoreniam zahŕňa povinné pravidelné očkovanie osôb, ktoré dosiahli určený vek; povinné očkovanie osôb, ktoré sú vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz; povinné očkovanie osôb, ktoré sú profesionálne vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz; odporúčané očkovanie osôb, ktoré sú vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz; odporúčané očkovanie osôb, ktoré sú profesionálne vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz; očkovanie osôb cestujúcich do cudziny a z cudziny; očkovanie osôb na vlastnú žiadosť; povinné mimoriadne očkovanie.“*

Podľa ustanovenia § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení „Očkovanie detí proti záškrtu, tetanu, čiernemu kašľu, prenosnej detskej obrne, vírusovému zápalu pečene typu B, invazívnym hemofilovým nákazám, pneumokokovým invazívnym ochoreniam sa vykonáva najskôr prvý deň desiateho týždňa života dieťaťa. Očkovanie detí proti osýpkam, mumpsu a ružienke sa vykonáva od 15. mesiaca života dieťaťa. Preočkovanie dospelých proti záškrtu a tetanu sa vykonáva každých 15 rokov.“

Zákonodarca určil v § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia povinnosť pre každú fyzickú osobu podrobiť sa skupinám očkovaní, ktoré sú označené za povinné. Tým, že zákonodarca používa termín „povinné očkovanie“, je teda jednoznačne určená povinnosť fyzických osôb podriaďiť sa povinnému očkovaniu. Zákonodarca v zmysle predmetného ustanovenia priamo ukladá povinnosť fyzickým osobám podrobiť sa z celej škály očkovaní (odporúčané, dobrovoľné – na ktoré taktiež pamätá zákon o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia) len očkovaniam druhovo povinným, pretože ich považuje za nevyhnutné vzhľadom na ochranu verejného zdravia. Konkrétne druhy očkovaní (t. j. proti konkrétnemu prenosnému ochoreniu), ktoré sú povinné v zmysle zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, sú uvedené v § 5 ods. 1 v spojení s § 6 predmetnej vyhlášky.

Akokoľvek, samotná povinnosť fyzických osôb podrobiť sa povinnému očkovaniu nie je ustanovená podzákonným predpisom, ale dostatočne konkrétne a určito použitím termínu „povinné očkovanie“ zákonom o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia. Tým spĺňa jednak požiadavku na ukladanie povinností ustanovenú v čl. 13 ods. 1 písm. a) ústavy, ale zároveň tiež požiadavku formy zákona na stanovenie medzí základných práv a slobôd ustanovenú v čl. 13 ods. 2 ústavy.

Ústavný súd považuje za nevyhnutné na tomto mieste ďalej zdôrazniť, že § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia splnomocňuje ministerstvo zdravotníctva na vydanie vyhlášky, ktorá upraví podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení.

V zmysle zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia [§ 2 ods. 1 písm. h) v spojení s § 12 ods. 2 v spojení s § 51 ods. 1 zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia] je súčasťou prevencie a kontroly prenosných ochorení aj očkovanie (tak povinné, ako aj odporúčané či dobrovoľné), a teda § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia splnomocňuje ministerstvo zdravotníctva aj na bližšiu úpravu povinného a dobrovoľného či odporúčaného očkovania (tieto skupiny očkovaní a ich výpočet je uvedený v § 5 ods. 1 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení), ktoré je (sú) súčasťou prevencie a kontroly prenosných ochorení primárne upravenej zákonom o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia.

Zákonné splnomocnenie na vydanie vykonávacieho právneho predpisu ministerstvom zdravotníctva je podľa názoru ústavného súdu dostatočne jasné, zrozumiteľné, nie je vágne a pri použití štandardných interpretačných techník výkladu textu právnej normy je možné spoľahlivo z jeho znenia vyvodiť právnu oblasť a okruh právnych vzťahov určených primárne zákonom o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, ktoré je ministerstvo zdravotníctva oprávnené bližšie regulovať prostredníctvom vydania podzákonného právneho predpisu.

Vychádzajúc z už uvedeného, ústavnému súdu zostáva len konštatovať, že ustanovenie § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia týmto spĺňa požiadavky ústavou určené pre splnomocnenie na vydanie vykonávacieho právneho predpisu. Toto ustanovenie legitímnym spôsobom splnomocňuje ministerstvo zdravotníctva na vydanie vykonávacieho predpisu upravujúceho podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení.

Ustanovenie § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení na základe špeciálnej delegácie nezakladá fyzickým osobám v súvislosti s povinným očkovaním novú povinnosť a nevybočuje z medzí splnomocňujúceho zákona, keďže len spresňuje pri jednej zo skupín očkovaní spadajúcich v zmysle § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v spojení s § 5 ods. 1 tejto vyhlášky medzi očkovania druhovo povinné, (i) proti akým prenosným ochoreniam, (ii) od akého veku a (iii) v akých časových intervaloch u cieľovej skupiny osôb (zo všetkých fyzických osôb) sa táto povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu upravená zákonom bude vykonávať. Avšak takéto spresnenie nemá vplyv na samotnú, zákonom ustanovenú povinnosť všetkých fyzických osôb podrobiť sa tejto skupine očkovania (t. j. povinnému očkovaniu). To znamená, že ak by sa zmenilo v tejto skupine očkovania kritérium veku (a tým cieľová skupina osôb) alebo časové intervaly očkovania či výpočet prenosných chorôb, proti ktorým sa v tejto skupine očkovania očkuje, samotná povinnosť podrobiť sa takému očkovaniu pre každú fyzickú osobu by tým nebola nijako dotknutá. Takáto prípadná zmena vyhlášky je výlučne záležitosťou odbornou v zmysle sledovania vývoja epidemiologickej situácie kompetentnými orgánmi.

V tomto smere na povinnosť podrobiť sa očkovaniu nadväzuje aj § 13 predmetnej vyhlášky, podľa ktorého je vždy na lekárovi vykonávajúcom očkovanie, aby vykonal pred očkovaním lekárske vyšetrenie, posúdil jeho vhodnosť vo vzťahu k zdravotnému stavu očkovanej osoby a zhodnotil a poučil fyzickú osobu (resp. rodičov dieťaťa) o možných kontraindikáciách očkovania, ktoré budú vždy objektívne dané. Aj táto povinnosť lekára vychádza a nadväzuje na povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu uloženú v zmysle § 51 ods. 1 písm. d) v spojení s § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia každej fyzickej osobe.

V zmysle uvedeného ustanovenie § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení sa pohybuje výlučne v medziach splnomocňujúceho zákona a ústavný súd nemôže súhlasiť s tvrdením, že by vyhláška ako podzákonná právna norma v konkrétnom prípade upravovala spoločenský vzťah vo väčšom rozsahu než ustanovuje zákon. Zákon predsa ustanovuje, že vyhláška upraví podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení, do ktorej spadá v zmysle zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia aj povinné očkovanie, ktorého cieľovou skupinou sú všetky fyzické osoby rovnako.

Sumarizujúc už predostreté právne závery, ústavný súd konštatuje, že v prípade právnej úpravy povinného očkovania je samotná povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu uložená všetkým fyzickým osobám v § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, teda zákonom. Podzákonný predpis – vyhláška upravujúca prevenciu a kontrolu prenosných ochorení – je vydaný na základe zákonného splnomocnenia v § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, ktoré je dostatočne presné a určité a ústavne akceptovateľným spôsobom splnomocňuje ministerstvo zdravotníctva na vydanie podzákonného vykonávacieho právneho predpisu v konkrétnej oblasti. Avšak tento podzákonný predpis už neustanovuje povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu, ale len konkretizuje problematiku upravenú v podstatných rysoch samotným zákonom.

K obdobnej problematike sa ústavný súd vo svojej judikatúre už vyjadroval. Ústavný súd v tejto súvislosti judikoval: „Na základe posúdenia napadnutých ustanovení v ich systematickej súvislosti s celkovou právnou úpravou poskytovania zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia zákonodarca tým, že rozsah, podmienky a spôsob úhrady zdravotnej starostlivosti ustanovil zákonom, rešpektoval ústavnú požiadavku úpravy medzi základného práva podľa čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky. Spôsob, aký zákonodarca

zvolil, zároveň nositeľom predmetného práva zaručuje, že uplatňovanie tohto práva môže podzákonný normotvorca v zákonom ustanovenom rozsahu a za zákonom ustanovených podmienok podrobiť veľkorysejším podmienkam“ (porov. nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 16/05 z 2. júla 2008).

V zmysle uvedeného sú napadnuté ustanovenia § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení podľa názoru ústavného súdu v súlade s čl. 13 ods. 1 písm. a) a ods. 2 ústavy.

Ako obiter dictum k tejto časti ústavný súd uvádza odkaz na legislatívno-technické pokyny k legislatívnym pravidlám tvorby zákonov, ak návrh zákona predpokladá vydanie vykonávacieho predpisu, splnomocnenie na jeho vydanie napríklad znie: „Podrobnosti o... ustanoví všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá ministerstvo...“

V súlade s čl. 6 ods. 2 Legislatívnych pravidiel tvorby zákonov (vyhlásené v Zbierke zákonov pod č. 19/1997 Z. z.) ak návrh zákona predpokladá vydanie vykonávacieho predpisu, musí obsahovať splnomocnenie na jeho vydanie. Splnomocnenie na vydanie vykonávacieho predpisu musí byť vyjadrené v splnomočujúcom ustanovení, ktoré je obsahom zákona. Špeciálna delegácia musí byť vždy určitá. Z jej znenia musí jasne vyplývať, ktorý orgán je splnomocnený na vydanie vykonávacieho právneho predpisu a ďalej aké otázky a v akom rozsahu môže vo vykonávacom predpise tento splnomocnený orgán upraviť.

Ústavný súd dodáva, že aj keď legislatívne pravidlá tvorby právnych predpisov nemajú všeobecnú záväznosť, t. j. nie sú právnym predpisom, obsahujú relevantné základy legislatívnej a legislatívno-technickej kultúry právotvorby garantujúcej (zabezpečujúcej) určitú systematickú a systémovú formálnoprávnu jednotnosť a konzistentnosť nášho právneho poriadku. Porušenie týchto pravidiel neznamena nesúlad právneho predpisu s Ústavou Slovenskej republiky, hoci môže byť hodnotené ako nedostatok právnej úpravy (porov. nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 126/07 z 2. júla 2008). Ani z tohto pohľadu nemožno napadnutej právnej úprave povinného očkovaním v zmysle § 51 ods. 1 písm. d), § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení nič vytknúť.

K namietanému nesúladu § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení s čl. 40 ústavy

Podľa návrhu Krajského súdu v Nitre povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaníu zasahuje do základných práv a slobôd občanov, a preto krajský súd považuje ústavne garantované práva, akými sú právo na život a právo na ochranu zdravia, za ohrozené, pričom štát nedostatočnou legislatívnou úpravou povinného očkovaníu umožňuje orgánom verejnej moci zasahovať do týchto práv. Krajský súd ďalej, argumentujúc aj nálezom ústavného súdu (PL. ÚS 15/98 z 11. marca 1999, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1999, s. 58), uvádza, že „Nesúladom uvedených právnych predpisov s Ústavou SR tak nie je akceptovaná ústavná požiadavka, podľa ktorej v právnom štáte má ústava povahu základného prameňa práva, ktorý je nadradený všetkým ostatným prameňom práva. Tento znak implikuje aj požiadavka, aby všetky právne predpisy a v nich obsiahnuté alebo z nich odvodené právne normy, verejnoprávne a súkromnoprávne, boli v súlade s ustanoveniami ústavy.“

Článok 40 ústavy má prevažne programový charakter – práv z neho vyplývajúcich sa možno domáhať len na základe zákona, ktorý ho vykonáva. Len zo samotného ústavného

zakotvenia práva na ochranu zdravia v čl. 40 ústavy v zásade nevyplýva priamo realizovateľný nárok, keďže nie je bez ďalšieho ustálené, aké konkrétne oprávnenia a právne povinnosti tvoria jeho obsah. Preto je potrebná jeho zákonná konkretizácia. Túto situáciu upravuje ústava v čl. 51 ods. 1, podľa ktorého „domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú“. Takto ústavodarca jednoznačne vytvoril priestor na vydanie právnych predpisov, ktorými sa konkretizuje obsah pojmu práva na ochranu zdravia.

V tomto kontexte musí ústavný súd zdôrazniť, že právo na ochranu zdravia je obsahovo naplnené až vydaním zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia. Článok 40 ústavy upravuje primárne pozitívny záväzok štátu prijať takú právnu úpravu na úrovni zákona, ktorá zabezpečí ochranu zdravia obyvateľstva, a zabezpečiť zdravotnú starostlivosť. V tomto smere úprava povinného očkovania v zmysle § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení naplňajú tento pozitívny záväzok štátu.

To však neznamená, že sa určitá právna úprava nemôže dostať do kontradikcie s čl. 40 ústavy, ktorý v rámci samotného jadra (podstaty) práva na ochranu zdravia vyžaduje, aby právna úprava, ktorej účel je ochrana zdravia, nevedla v konečnom dôsledku k jasnému poškodzovaniu zdravia, resp. k takému nepriaznivému zdravotnému následku, ktorý by neprešiel (resp. takáto právna úprava) testom proporcionality. Inak povedané, aby sa v kabáte ochrany zdravia, ktorú štát zabezpečuje, neskrýval jednoznačný následok zdravie porušujúci. Týmto by mohlo byť povinné očkovanie vtedy, ak by sa povinné očkovanie vyžadovalo bez ohľadu na zdravotné kontraindikácie pacienta (očkovaného občana – dieťa), resp. ak by bola všeobecne preukázaná škodlivosť povinného očkovania na zdravie očkovaných občanov.

Právna úprava povinného očkovania na zákonnej úrovni v spojení s podzákonným vykonávacím právnym predpisom však pamätá na zdravotné kontraindikácie dieťaťa (resp. osoby povinnej podrobiť sa povinnému očkovaniu). V týchto prípadoch § 12 ods. 2 písm. d) v spojení s § 51 ods. 1 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v spojení s § 13 ods. 1 a 2 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení neupravuje povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu, resp. ukladá povinnosť lekára vykonávajúceho povinné očkovanie zohľadňovať pred povinným očkovaním prípadné známe zdravotné kontraindikácie.

Rovnako nie je možné ustáliť a mať za preukázaný všeobecný negatívny vplyv očkovania na ľudí. Naopak, ako už ústavný súd prezentoval, je preukázaný pozitívny vplyv povinného očkovania na predchádzanie vzniku a šírenia prenosných a smrteľných ochorení, napr. aj úplnou eradikáciou pravých kiahní.

Čo sa týka bezpečnosti očkovacích látok pre zdravie ľudí, ich neškodnosti a predchádzania nežiaducich účinkov liekov, nad uvedeným drží ochrannú ruku štát v podobe úpravy štátnej kontroly liečiv prostredníctvom Štátneho ústavu na kontrolu liečiv v zmysle zákona č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Na základe uvedeného nemožno teda dospieť k záveru, že povinné očkovanie v zmysle § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení je v rozpore s čl. 40 ústavy. Ústavný súd tak ani nepristúpil k testu proporcionality, keďže právna úprava povinného očkovania jasne nezasahuje do jadra (podstaty) práva na ochranu zdravia v zmysle čl. 40 ústavy.

Preto podľa názoru ústavného súdu je právna úprava povinnosti podrobiť sa povinnému očkovaníu v zmysle § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení v súlade s čl. 40 ústavy.

K namietanému nesúladu § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení s čl. 15 ods. 1 ústavy

Život je prirodzené právo vlastné každému jednotlivcovi a štát prostredníctvom legislatívy nielen právo na život zohľadňuje a chráni každého v jeho nerušenom výkone, ale tiež zabezpečuje všetko nevyhnutné pre podporu práva na život (porov. Blackstone, W. Commentaries on the Laws of England. Book the First. Oxford: Clarendon Press, 1776, p. 129, 131). Život človeka je najväčšia, najposvätejšia z hodnôt, ktoré definujú človeka a ochranu ktorej na seba vzťahol štát (porov. Stahl, Friedrich Julius. Die Philosophie des Rechts. Zweiter Band. Zweite Abtheilung. Heidelberg: Verlag der akademischen Buchhandlung J. C. B. Mohr, 1846. s. 540).

Právo na život ako základné univerzálne právo človeka sa opiera o čl. 12 ústavy, ktorý zdôrazňuje rovnosť všetkých ľudí v realizácii tohto práva, jeho nedotknuteľnosť, nescudziteľnosť, nepremlčateľnosť a nezrušiteľnosť. Ústava v čl. 15 ods. 1 formuluje právo na život všeobecne, pričom v odsekoch 2 a 3 možno vidieť jeho konkretizáciu. Formulácia ochrany práva na život v ústave zabezpečuje priamu aplikovateľnosť, pretože neobsahuje odkaz na konkrétnu vnútroštátnu úpravu v právnych normách nižšej právnej sily. Cieľom čl. 15 ods. 1 ústavy je zabezpečiť ochranu jednotlivca pred akýmkoľvek pozbavením života. Druhý odsek citovaného článku explicitne zakazuje také konanie, ktorým by bol iný zbavený života. Uvedená norma chráni každý ľudský život proti ostatným subjektom pred úmyselnými i nedbanlivostnými zásahmi smerujúcimi proti životu s výnimkou prípadov podľa odseku 4 citovaného článku.

V zmysle judikatúry ústavného súdu sa právo na život považuje za vstupnú bránu a pilier celého systému ochrany základných práv a slobôd. Právny poriadok Slovenskej republiky chráni ľudský život ako kľúčovú hodnotu právneho štátu (porov. nález ústavného súdu PL. ÚS 12/01 zo 4. decembra 2007). Porušenie práva na život patrí k najzávažnejším porušeniam ľudských práv a slobôd a neexistuje spôsob, ako toto porušenie zvrátiť, reparaovať, odškodniť. Účel a rozsah ochrany práva na život, aj práva nebyť pozbavený života je aj predmetom úpravy medzinárodných dohovorov, v duchu ktorých je potrebné vykladať aj našu ústavnú úpravu. Štrasburské orgány ochrany práva priznali vo všetkých svojich rozhodnutiach právo na život výsadné postavenie ako jednému z najdôležitejších ustanovení dohovoru. Predmet a účel dohovoru ako nástroja na ochranu individuálnych ľudských bytostí vyžaduje, aby čl. 2 dohovoru bol interpretovaný a aplikovaný takým spôsobom, aby jeho záruky boli praktické a účinné.

Základné princípy práva na život a jeho ochrany vyplývajú okrem iného z rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) vo veciach: L. C. B. proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 23413/94, rozsudok z 9. 6. 1998; Osman proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 23452/94, rozsudok z 28. 10. 1998; Cemil Kilic proti Turecku a Mahmut Kaya proti Turecku, sťažnosti č. 22492/93 a 22535/93, rozsudok z 28. 3. 2000; Ismail Ertak proti Turecku, sťažnosť č. 20764/92, rozsudok z 9. 5. 2000; Velikova proti Bulharsku, č. 41488/98, rozsudok zo 16. 5. 2000; Akkoc proti Turecku, sťažnosti č. 22947/93 a 22948/93, rozsudok z 10. 10. 2000, Tas proti Turecku, sťažnosť č. 24396/94, rozsudok zo 14. 11. 2000, Gul proti Turecku,

sťažnosť č. 22676/93, rozsudok zo 14. 12. 2000; Keenan proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 27229/95, rozsudok z 3. 4. 2001, Tanli proti Turecku, sťažnosť č. 26129/95, rozsudok z 10. 4. 2001; Calvelli a Ciglio proti Taliansku, sťažnosť č. 32967/96, rozsudok zo 17. 1. 2002; Abdurrahman Orak proti Turecku, sťažnosť č. 31889/96, rozsudok zo 14. 2. 2002; Paul a Andrey Edwards proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 46477/99, rozsudok zo 14. 3. 2002; Sabukterin proti Turecku, sťažnosť č. 27243/95, rozsudok z 19. 3. 2002; Mc Shane proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 43290/98, rozsudok z 28. 5. 2002; Oneryildiz proti Turecku, sťažnosť č. 48939/99, rozsudok z 18. 6. 2002; a Mastromatteo proti Taliansku, sťažnosť č. 37703/97, rozsudok z 24. 10. 2002, ako aj z rozhodnutí o prijateľnosti sťažností vo veciach Bromily proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 33747/96, rozhodnutie z 23. 11. 1999, a Younger proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 57420/00, rozhodnutie zo 7. 1. 2003.

Článok 15 ods. 1 a 2 ústavy (čl. 2 dohovoru) ukladá štátu povinnosť zdržať sa úmyselného a nezákonného zbavenia života, ale tiež prijať príslušné kroky k ochrane života osôb, ktoré sa nachádzajú v ich jurisdikcii. Z práva na život vyplývajú pre štát dve základné pozitívne povinnosti: (i) povinnosť chrániť život a (ii) povinnosť zabezpečiť vyšetrenie, resp. objasnenie okolností straty života, vyvodenie zodpovednosti a poskytnutie nápravy (tzv. procesná povinnosť). V rámci konania o súlade právnych predpisov právna úprava povinného očkovania spadá pod prvú pozitívnu povinnosť štátu, povinnosť chrániť život.

Pri povinnosti chrániť život ide najmä o primárnu povinnosť v rámci vertikálnych vzťahov (štát – občan) zabezpečiť právo na život účinnými právnymi prostriedkami v jednotlivých oblastiach spoločenského života, spoločenských vzťahov, ktoré najužšie súvisia so životom človeka – napr. v oblasti medicíny, verejného zdravia, trestnej politiky, bezpečnosti občanov a štátu a pod. V horizontálnych vzťahoch (občan – občan) ide najmä o prijímanie trestnoprávnych ustanovení na účely odstrašenia od spáchania trestných činov vedúcich k pozbaveniu života jednotlivca, ktoré podporuje právno-vynucovací mechanizmus na prevenciu, potlačenie a sankcionovanie porušení uvedených ustanovení. Za splnenia určitých podmienok štáty musia prijať účinné preventívne opatrenia k ochrane jednotlivca, ktorého život je ohrozený trestným konaním iného jednotlivca.

Preskúmajúc právnu reguláciu povinného očkovania s čl. 15 ústavy, dostávame sa do oblasti verejného zdravotníctva, resp. medicíny, a v tomto smere pozitívnemu záväzku štátu povinnosti chrániť život – tak z pozície vzťahu štátu k občanovi, ako aj vo vzťahoch občana k občanovi.

Je potrebné rozlíšiť pri práve na život a povinnosti štátu chrániť život v oblasti verejného zdravotníctva (resp. medicíny) kľúčovú rovinu ochrany garantovanej čl. 15 ústavy.

Povinnosť štátu chrániť život zakazuje, a bolo by v rozpore s čl. 15 ústavy, aby zákon upravoval (t. j. povoľoval, resp. ukladal) taký zásah štátu (zásah štátu voči občanovi) alebo jednotlivca (zásah občana proti občanovi) v oblasti verejného zdravotníctva (medicíny, resp. zdravotnej starostlivosti), ktorý by znamenal (i) jednoznačnú priamu termináciu života (napr. klasický trest smrti; povinné ukončenie života pri dosiahnutí určitého veku podaním farmaceutickej látky a pod.) alebo (ii) by v konečnom dôsledku viedol k usmrteniu každého človeka, ktorý by sa podrobil tomuto zásahu [napr. ak by štát vyžadoval podľa právnej úpravy (t. j. upravoval verejnoprávnu povinnosť) od jednotlivcov po dosiahnutí určitého veku darovať životne dôležitý orgán; povinnosť podrobiť sa život ohrozujúcemu biomedicínskemu výskumu a pod.], alebo (iii) by štát rezignoval na realizáciu trestnoprávnej politiky, keď by činy vedúce k pozbaveniu života jednotlivca nepovažoval za trestné.

To znamená, že čl. 15 ústavy garantuje ochranu pred takým zásahom, ktorý by bol usmrtením človeka, a to nielen v oblasti verejného zdravotníctva, ale všeobecne. Uvedený princíp relativizuje čl. 15 ods. 4 ústavy, podľa ktorého nie je porušením práva na život, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné. Avšak uvedené ustanovenie predpokladá predovšetkým skutočnosť, keď k pozbaveniu života (ktoré je inak trestné v zmysle príslušných trestnoprávných noriem, ktorých prijatie predpokladá pozitívny záväzok štátu v zmysle čl. 15 ods. 1 a 2 ústavy) dôjde najmä v prípadoch se defendendo, tzn. pri odvracaní hroziaceho útoku na život človeka, príp. odvracaní nebezpečenstva priamo hroziaceho životu(-om). Bližšiu úpravu tohto ustanovenia na zákonnej úrovni nachádzame primárne (ale nielen) v Trestnom zákone ako okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu, najmä nutná obrana a krajná núdza.

V týchto intenciách je potrebné ustáliť, že aj povinné očkovanie (a očkovanie ako také) je zásahom do integrity človeka. Avšak účelom a dôsledkom povinnosti podrobiť sa povinnému očkovaniu nie je ukončenie života alebo priama hrozba jeho ukončenia, ale naopak, účelom je život chrániť a predchádzať vzniku a šíreniu prenosných a smrteľných ochorení.

Pri dodržaní právom predpísaných zdravotníckych postupov a zohľadnení zdravotných kontraindikácií očkovanej osoby [tieto postupy a povinnosti zdravotníckych pracovníkov právna úprava povinného očkovania, ako už ústavný súd uviedol, upravuje najmä v § 12 ods. 2 písm. d) v spojení s § 51 ods. 1 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v spojení s § 13 ods. 1 a 2 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení] nie je následkom povinného očkovania ohrozenie života, ale naopak, jeho ochrana.

Navyše, ako už ústavný súd konkretizoval, rovnako nie je možné ustáliť a mať za preukázaný všeobecný negatívny vplyv očkovania na ľudí. Naopak, ako ústavný súd prezentoval, je preukázaný pozitívny vplyv povinného očkovania na predchádzanie vzniku a šírenia prenosných a smrteľných ochorení, napr. aj úplnou eradikáciou pravých kiahní.

Čo sa týka bezpečnosti očkovacích látok pre zdravie ľudí, ich neškodnosti a predchádzania nežiaducich účinkov liekov, ústavný súd opätovne pripomína, že nad uvedeným drží ochrannú ruku štát v podobe úpravy štátnej kontroly liečiv prostredníctvom Štátneho ústavu na kontrolu liečiv v zmysle zákona č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Z tohto pohľadu povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu v zmysle § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení nespadá pod rozsah ochrany čl. 15 ods. 1 ústavy a nemôže byť s čl. 15 ods. 1 ústavy v nesúlade.

K namietanému nesúladu § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení s čl. 16 ods. 1 ústavy

Ochrana súkromia je zakotvená vo viacerých ustanoveniach ústavy, naproti tomu ochrana práva na súkromie je v dohovore sústredená v čl. 8. Ústava vo viacerých ustanoveniach dotvára jednotnú úpravu práva na súkromný život, ktorého podstatou je súkromie osoby späté s jej telesnou integritou a možnosť jednotlivca v určitej sfére spoločenských vzťahov žiť podľa svojich predstáv bez zbytočných obmedzení, príkazov a zákazov ustanovených orgánom verejnej moci. Ústavou vytvorená ochrana práva na súkromie sa vnútorne diferencuje. Jednotlivými ustanoveniami sa zaručuje ochrana súkromia v rôznych životných situáciách (porov. nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 19/97 z 13. mája 1997).

Ako napovedá druhá veta čl. 16 ods. 1 ústavy („Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom“), ako aj druhý odsek čl. 8 dohovoru (ktorý prezentuje výpočet výnimiek, keď je možné do práva na súkromie zasiahnuť), právo na súkromie nemá absolútnu povahu. Ústava totiž nezaručuje jeho ochranu pred akýmkoľvek zasahovaním. Zaručuje ochranu len pred takým zasahovaním, ktoré je neoprávnené. Jeho relatívna povaha vyplýva zo skutočnosti, že ním chránené záujmy sa častokrát dostávajú do kolízie s inými ľudskými právami (porov. nález ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 351/2012 z 15. januára 2014).

Nedotknuteľnosť, v zmysle čl. 16 ods. 1 ústavy predstavuje ochranu osoby a jej súkromia pred nezákonným zásahom. V prípade súkromia ide o sféru spoločenských vzťahov, do ktorej má štát zasahovať len minimálne, nevyhnutným spôsobom, a keď tak robí, jeho zásah musí byť zákonný (legálny, v súlade s platným právnym poriadkom).

Na druhej strane, v prípade právnej úpravy povinného očkovania ide o naplnenie verejného záujmu na ochrane obyvateľstva (ľudstva, resp. života a zdravia obyvateľstva) pred vznikom a šírením prenosných smrteľných ochorení a zároveň ide o výkon pozitívneho záväzku štátu chrániť životy obyvateľov (čl. 15 ústavy) a ich zdravie (čl. 40 ústavy) prijímaním vhodnej legislatívy v konkrétnych oblastiach života spoločnosti. Inak povedané, parafrázujúc textáciu Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne, ako aj dohovoru (napr. čl. 8 ods. 2), ide o legislatívne opatrenie potrebné na ochranu života a zdravia iných.

Ústavný súd na tomto mieste konštatuje, že povinné očkovanie je spojené s bezprostredným zásahom do telesnej integrity človeka, ktorej ochrana spadá pod právo na súkromie fyzickej osoby v zmysle čl. 16 ods. 1 ústavy. Ústavný súd dospieva k záveru, že v danom prípade sa do vzájomnej kolízie dostávajú dva ústavou chránené záujmy, pričom právo na súkromie je v tomto smere zákonom obmedzené v prospech verejného záujmu na ochrane obyvateľstva (ľudstva, resp. života a zdravia obyvateľstva) pred vznikom a šírením prenosných smrteľných ochorení stanovením povinnosti každej fyzickej osoby podrobiť sa povinnému očkovaniu.

Zostáva však úlohou preskúmať, či toto obmedzenie práva na súkromie v zmysle § 51 ods. 1 písm. d) v spojení s § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a v spojení s § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení je proporcionálne vo vzťahu k uprednostneniu verejného záujmu na ochrane obyvateľstva pred vznikom a šírením prenosných smrteľných ochorení.

V tejto súvislosti považuje ústavný súd za potrebné prvotne poukázať na judikatúru ESLP venujúcu sa problematike povinného očkovania a zásahu do práva na rešpektovanie súkromného života.

V súlade s čl. 8 ods. 1 dohovoru „každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydli a korešpondencie“.

Na tomto mieste je potrebné tiež poukázať na to, že podľa čl. 8 ods. 2 dohovoru do výkonu tohto práva možno zasiahnuť okrem iného aj v prípadoch, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme ochrany zdravia alebo ochrany práv a slobôd iných.

Podľa relevantnej judikatúry ESLP: «... telesná integrita fyzickej osoby je plne krytá konceptom „súkromného života“ chráneného článkom 8 dohovoru. Súd už zdôraznil, že telesná integrita fyzickej osoby zahŕňa najintímnejšie aspekty súkromného života fyzickej osoby a povinné podrobenie sa medicínskemu zásahu, aj keď minimálnej dôležitosti, zakladá zásah do tohto práva. ... Povinné očkovanie – ako nedobrovoľné lekárske ošetrovanie – predstavuje zásah do práva na rešpektovanie súkromného života, ktorý v sebe zahŕňa fyzickú a psychickú

integritu osoby, ako je zaručená v článku 8 ods. 1 dohovoru» (pozri Solomakhin v. Ukrajina, č. 24429/03, rozsudok ESĽP z 15. 3. 2012, bod 33).

Európsky súd pre ľudské práva následne v duchu princípu proporcionality pokračoval v argumentácii a uviedol, že „takýto zásah bol jasne uskutočnený na základe zákona a sledoval legitímny cieľ ochrany zdravia. Zostáva preskúmať, či tento zásah bol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti.“ Európsky súd pre ľudské práva následne uviedol, že „zásah do sťažovateľovej telesnej integrity by mohol byť považovaný za odôvodnený pri zohľadnení verejného zdravia a nutnosti kontrolovať šírenie infekčných ochorení v regióne. Okrem toho, v súlade s rozhodnutiami vnútroštátneho súdu, zdravotnícky personál skontroloval vhodnosť očkovania pred samotným vykonaním očkovania, čo naznačuje, že boli prijaté potrebné opatrenia na to, aby lekársky zákrok nebol na ujmu sťažovateľa do tej miery, ktorá by narušila rovnováhu záujmov medzi osobnou integritou sťažovateľa a verejným záujmom na ochrane zdravia obyvateľstva.“ (ibid., body 35 a 36). Európsky súd pre ľudské práva skonštatoval, že nedošlo k porušeniu čl. 8 dohovoru.

Podobne sa k problematike povinného očkovania postavila aj bývalá Európska komisia pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) v prípade Boffa and 13 others v. San Maríno, keď podľa jej rozhodnutia: «Komisia už rozhodla, že požiadavka podrobiť sa lekárskemu ošetreniu alebo vakcinácii pod hrozbou pokuty môže predstavovať zásah do práva na rešpektovanie súkromného života. ... Komisia sa domnieva, že s ohľadom na cieľ napadnutej legislatívy je zásah založený na potrebe ochrany zdravia verejnosti a dotknutých osôb, a tým je odôvodnený. Následne musí byť preverené, či zásah do súkromného života sťažovateľa je „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“. V súlade s judikatúrou súdu pojem nevyhnutnosti znamená, že zásah zodpovedá naliehavej spoločenskej potrebe a najmä, že je primeraný sledovanému legitímnemu cieľu. Avšak vnútroštátne orgány požívajú určitú mieru voľnej úvahy, rozsah ktorej závisí nielen na cieľi, ale aj na použitej forme zásahu ... Komisia poznamenala, po prvé, že sťažovateľ nepreukázal pravdepodobnosť, že predovšetkým v prípade jeho dieťaťa by príslušná vakcína spôsobila vážne problémy. Ďalej Komisia zohľadňuje, že vakcinačná kampaň, tak ako existuje vo väčšine krajín, ktoré zavazujú jednotlivca ustúpiť všeobecnému záujmu a neohroziť zdravie ostatných, keď jeho vlastné zdravie nie je v nebezpečenstve, neprekračuje rozsah voľnej úvahy ponechanej na štát. ... S ohľadom na uvedené skutočnosti Komisia má za to, že zásah, voči ktorému smeruje sťažovateľova sťažnosť je primeraný sledovanému cieľu a môže byť považovaný za nevyhnutný v demokratickej spoločnosti pre ochranu zdravia ako je uvedené v čl. 8 ods. 2 Dohovoru.» (pozri Boffa and 13 others v. San Maríno, č. 26536/95, rozhodnutie Komisie o prijateľnosti z 15. 1. 1998).

Na okraj a na účel prispenia k rozvoju ústavnoprávnej komparatistiky (avšak bez ambície ústavného súdu bližšieho zohľadňovania z dôvodu špecifických rozdielov medzi právnou kultúrou common law a kontinentálnym právnym systémom) si dovoľuje ústavný súd k problematike povinného očkovania odkázať aj na rozhodnutie Najvyššieho súdu Spojených štátov amerických vo veci Jacobson v. Massachusetts sp. zn. 197 U. S. 11 (1905), v ktorom Najvyšší súd Spojených štátov amerických, posudzujúc ústavnosť legislatívy štátu Massachusetts ukladajúcej povinnosť podrobiť sa očkovaniu v prípadoch, kedy je to nevyhnutné z dôvodu ochrany verejného zdravia, a to na základe rozhodnutia Zdravotnej Rady, vychádzal rovnako z testu nevyhnutnosti, a konštatujúc súlad legislatívy upravujúcej povinné očkovanie v štáte Massachusetts s Ústavou Spojených štátov, uviedol: „Odporca namieta, že jeho sloboda bola obmedzená z dôvodu, že štát mu ukladá pokutu alebo uväznenie pre odmietnutie podrobiť sa povinnému očkovaniu. Podľa neho je takéto úprava neodôvodnená,

arbitrárna a krutá, a preto nepriateľská k právu každého na starostlivosť o jeho vlastnú telesnú integritu a zdravie... Súd uvádza, že slobody garantované Ústavou Spojených štátov... nezakladajú absolútne právo každej osoby, ktoré je v každom okamihu a za každej okolnosti oslobodené od obmedzenia. Existujú početné obmedzenia, ktorým sa jednotlivej musí podriadiť v záujme všeobecného dobra. ... Legislatíva štátu Massachusetts požaduje po obyvateľoch mesta podriadiť sa očkovaniu iba v prípade, kedy na základe názoru Zdravotnej Rady je to nevyhnutné z dôvodu ochrany verejného zdravia alebo ochrany verejnosti. ... Je nepochybné, že v čase prijatie rozhodnutia... dochádzalo k šíreniu pravých kiahní... Za tejto situácie... nemôže súd rozhodnúť, že takéto rozhodnutie Zdravotnej Rady nebolo nevyhnutné pre účely ochrany verejného zdravia a zabezpečenia ochrany verejnosti. ... Je všeobecnou pravdou, že v každej dobre spravovanej spoločnosti viazanej povinnosťou zachovania bezpečnosti jej členov, práva jednotlivcov, rešpektujúc ich slobodu, môžu v prípade hrozby veľkého nebezpečenstva byť podriadené obmedzeniam, ktorých výkon, na základe rozumného rozhodnutia, môže byť vyžadovaný z dôvodu ochrany verejnosti. ... Navyše nie je úlohou súdu... určiť, aké metódy sú najefektívnejšie pre ochranu verejnosti proti chorobám. To je úlohou legislatívy... Posudzujúc uvedenú právnu úpravu nemôže byť potvrdené zo strany súdu, že táto... je v rozpore s Ústavou. Tiež... nik nemôže dôveryhodne tvrdiť, že prostriedky určené štátom nakoniec nemajú žiaden podstatný súvis s ochranou verejného zdravia a ochrany verejnosti. ... Súd rovnako nemôže dať za pravdu názoru... že príležitostné alebo občasné zdravotné komplikácie po očkovaní... majú vylúčiť povinnosť podrobiť sa očkovaniu, ak očkovaný na tieto prípady jemu blízkych osôb odkáže. Takéto závery by znamenali, že povinné očkovanie by nemohlo byť v žiadnom mysliteľnom prípade legálne vykonané... Súd nie je ochotný podporiť tento názor...“

Ústavný súd sa však nemôže uspokojiť v rámci aplikovania princípu proporcionality v rámci prieskumu súladu právnej úpravy povinného očkovania s ústavou s odkazom na relevantnú judikatúru ESLP a Komisie z dôvodu, že v uvedených prípadoch štrasburské orgány ochrany ľudských práv a slobôd zohľadňovali primárne špecifické prípady právnej úpravy a jej aplikácie v štátoch Ukrajina a San Maríno, a aj „štýl myslenia“ pri posudzovaní sťažností fyzickej osoby pre porušenie jej subjektívnych práv garantovaných čl. 8 dohovoru sa môže v špecifikách líšiť od „štýlu myslenia“ pri preskúvaní súladu právnych predpisov na úrovni vnútroštátnej, konkrétne na úrovni ústavného poriadku Slovenskej republiky.

Ústavný súd sa preto na tomto mieste rozhodol aplikovať princíp proporcionality v užšom slova zmysle, a to tak, ako to ústavný súd v minulosti uviedol v dnes už klasickom náleze sp. zn. II. ÚS 152/08, z ktorého záverov, čo sa týka jednotlivých krokov testu proporcionality, bude ústavný súd primárne vychádzať.

Na úvod však musí ústavný súd s prihliadnutím na predmet konania doplniť, že (i) povinné očkovanie je spojené s bezprostredným zásahom do telesnej integrity človeka, ktorej ochrana spadá pod rozsah (scope) ochrany práva na súkromie fyzickej osoby v zmysle čl. 16 ods. 1 ústavy, a ďalej doplnia, že (ii) v zmysle ústavy (čl. 16 ods. 1 ústavy) musí ísť pri zásahu (obmedzení) do práva na súkromie o zásah (obmedzenie práva na súkromie – uložením povinnosti) vo forme zákona. Tento aspekt (podmienka), ako už ústavný súd uviedol, je splnený, keďže povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu (t. j. zásah do práva na súkromie) je ustanovená zákonom, konkrétne § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia (pozri už uvedené závery ústavného súdu k súladu napadnutej právnej úpravy povinného očkovania s čl. 13 ústavy).

Na základe záverov z predchádzajúceho odseku môže ústavný súd pristúpiť k aplikácii samotného testu proporcionality v užšom slova zmysle, ktorý je klasicky založený na nasledujúcich troch krokoch:

Prvým krokom (A) je test dostatočne dôležitého cieľa (test of legitimate aim/effect), teda (i) test vhodnosti (Geeignetheit), t. j. či zásah smeruje k cieľu, ktorý je dostatočne dôležitý na ospravedlnenie zásahu, a (ii) test racionálnej väzby medzi zásahom a cieľom zásahu, t. j. či daným prostriedkom (v prerokovávanom prípade obmedzením práva na súkromie) možno dosiahnuť akceptovateľný cieľ (ochranu verejnosti pred vznikom a šírením prenosných smrteľných ochorení).

Druhým krokom (B) je test nevyhnutnosti [test potrebnosti použitia daného prostriedku/zásahu (Erforderlichkeit, test of necessity, test of subsidiarity)], teda či nebolo možné použiť šetrnejší zásah.

Napokon tretím krokom (C) je test proporcionality v užšom slova zmysle (Angemessenheit, test of proportionality in the strict sense, proportionate effect), ktorý zahŕňa jednak (C1) praktickú konkordanciu (praktickú súladnosť), t. j. test zachovania maxima z oboch základných práv, a jednak (C2) tzv. Alexyho vážiacej formuly, vážiace vzorec (porov. Alexy, R. Balancing, constitutional review, and representation, I.CON, Volume 3, Number 4, 2005. s 572 a nasl., zvlášť s. 575; Kosař, D. Kolize základných práv v judikatúre Ústavního soudu ČR. Jurisprudence 1/2008, s. 3 a nasl.). Vážiaca formula pracuje s trojstupňovou stupnicou hodnôt: „nízka“, „stredná“ a „podstatná“. Intenzita zásahu do jedného základného práva sa dáva do pomeru s mierou uspokojiteľnosti druhého práva v kolízii, pričom intenzita zásahu a miera uspokojenia nadobúdajú jednu z hodnôt „nízka“, „stredná“ a „podstatná“.

K prvému kroku (A)

Zásah do súkromia v podobe povinnosti podrobiť sa povinnému očkovaniu možno považovať za vhodný, pretože reálne umožňuje (t. j. povinným očkovaním sa preukázateľne dosahuje predchádzanie vzniku a šírenia prenosných smrteľných ochorení) dosiahnuť legitímny cieľ spočívajúci v ochrane zdravia obyvateľov, resp. ochrane obyvateľstva pred vznikom a šírením prenosných smrteľných ochorení.

Rozsah povinného očkovania, t. j. proti ktorým prenosným ochoreniam štát ukladá povinnosť očkovať (resp. pred vznikom a šírením ktorých prenosných smrteľných ochorení sa štát rozhodne obyvateľov chrániť), je otázkou výsostne expertnou a politickou a v tomto smere má štát širokú mieru diskrecie a ústavnému súdu neprináleží zasahovať do tejto otázky výberu prenosných smrteľných ochorení, voči ktorým štát ukladá povinné očkovanie. Aj z tohto pohľadu je zásah do súkromia vhodný.

K druhému kroku (B)

Zásah do súkromia v podobe povinnosti podrobiť sa povinnému očkovaniu je nevyhnutný na dosiahnutie legitímneho cieľa, pretože k dnešnému dňu v súlade so stupňom poznania v danej oblasti a technickým a praktickým možnostiam vedného odboru medicíny neexistuje účinnejší spôsob predchádzania vzniku a šírenia prenosných smrteľných ochorení ako očkovanie.

K tretiemu kroku (C)

V uvedenom prípade, vyplývajúci z podstaty oboch chránených záujmov (právo na súkromie c/a verejný záujem na ochrane života a zdravia obyvateľstva predchádzaním vzniku

a šírenia prenosných smrteľných ochorení), nie je objektívne možné zachovať obidva chránené záujmy popri sebe bez akéhokoľvek obmedzenia jedného z nich, resp. zachovať absolútne maximum z oboch (C1). Kľúčovou je teda vážiaca formula (C2).

V prerokovanej veci je intenzita zásahu do práva na súkromie na prvý pohľad podstatná, pretože ide o zásah do telesnej integrity človeka (primárne dieťaťa) podaním farmaceutickej látky.

Avšak tento zásah nie je za každých okolností vždy nevyhnutný, keďže právna úprava povinného očkovania ukladá povinnosť lekára pred vykonaním očkovania vykonať lekárske vyšetrenia očkovaného, ďalej povinnosť zohľadniť zdravotné kontraindikácie a poučiť fyzickú osobu (očkovaného, resp. rodičov dieťaťa) o všetkých aspektoch očkovania a dopadu na zdravotný stav. Navyše, v zmysle § 12 ods. 2 písm. d) v spojení s § 51 ods. 1 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v spojení s § 13 ods. 1 a 2 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení legislatíva upúšťa od povinnosti podrobiť sa povinnému očkovaniu v prípade výskytu zdravotných kontraindikácií osoby, ktorá má byť očkovaná, resp. ukladá povinnosť lekára vykonávajúceho povinné očkovanie vykonať pred povinným očkovaním lekárske vyšetrenie a zohľadňovať pred povinným očkovaním prípadné známe zdravotné kontraindikácie. Ďalej, v prípade nesprávneho postupu zo strany poskytovateľa zdravotnej starostlivosti a prípadnej škody na zdraví očkovaného, právny poriadok upravuje inštitút zodpovednosti za škodu spôsobenú postupom non lege artis [riadne poskytovanie zdravotnej starostlivosti (lege artis) upravuje najmä zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov] a rovnako upravuje právo na odškodnenie bolesti poškodeného a za sťaženie spoločenského uplatnenia (porov. všeobecnú zodpovednosť v zmysle § 420 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, ako aj absolútnu objektívnu zodpovednosť podľa § 421a ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka v spojení s § 444 a nasl. Občianskeho zákonníka a v spojení so zákonom č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov).

Intenzita zásahu do práva na súkromie je tak podľa ústavného súdu stredná až podstatná.

Miera uspokojiteľnosti verejného záujmu na ochrane života a zdravia obyvateľstva predchádzaním vzniku a šírenia prenosných smrteľných ochorení je pri povinnom očkovaní podstatná, pretože ide o najefektívnejší postup ako nielen priamo predchádzať vzniku a šíreniu prenosných smrteľných ochorení, ale aj postup, ktorým preukázateľne možno úplne eradikovať prenosné smrteľné ochorenia (príklad pravých kiahní). V prípade upustenia od povinného očkovania neexistuje porovnateľne účinný spôsob predchádzania vzniku a šírenia prenosných smrteľných ochorení.

Z uvedeného vyplýva, že podstatná miera uspokojiteľnosti verejného záujmu na ochrane života a zdravia obyvateľstva predchádzaním vzniku a šírenia prenosných smrteľných ochorení prevažuje stredný až podstatný záujem na ochrane práva na súkromie fyzických osôb, a preto je nutné dať prednosť verejnému záujmu na ochrane života a zdravia obyvateľstva predchádzaním vzniku a šírenia prenosných smrteľných ochorení zabezpečovaným povinným očkovaním.

Na základe uvedeného ústavný súd konštatuje, že povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu podľa § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia je

v súlade s čl. 16 ods. 1 ústavy. Ďalej ústavný súd dopĺňa, že § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení samy osebe neupravujú povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu, ale sú aplikovateľné iba v spojení s § 12 ods. 2 a § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, a preto aj ich súlad s čl. 16 ods. 1 ústavy možno odvodiť od súladu § 51 ods. 1 písm. d) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia s čl. 16 ods. 1 ústavy.

Ako addendum k tejto časti ústavný súd dopĺňa, že neušlo jeho pozornosti rozhodnutie Ústavného súdu Slovinska sp. zn. U-I-127/01 z 12. februára 2004, ktorým Ústavný súd Slovinska rozhodol v takmer identickej veci o súlade niektorých ustanovení zákona o infekčných ochoreniach (v Zbierke pod č. 69/95) upravujúcich povinné očkovania s Ústavou Slovinska, kde rovnako navrhovatelia namietali nesúlad týchto ustanovení s ústavou garantovanými právami fyzických osôb. V tomto rozhodnutí Ústavný súd Slovinska aplikoval test proporcionality v užšom zmysle slova vo vzťahu ku kolízii ústavných práv jednotlivcov a verejného záujmu na ochrane zdravia ľudí a judikoval, že ustanovenia zákona o infekčných ochoreniach upravujúcich povinné očkovania prešli testom proporcionality v užšom zmysle slova, ďalej, že benefit, ktorý povinné očkovanie prináša pre zdravie jednotlivcov a širšej komunity, prevyšuje (prevažuje) potenciálnu ujmu (zásah) do ústavných práv jednotlivcov (Alexyho vážiaca formula). Avšak z dôvodu, že zákon o infekčných ochoreniach neupravuje možnosť jednotlivcov (rodičov) iniciovať priamo konanie pred súdom a v ňom namietat zdravotné kontraindikácie, pre ktoré žiadajú vydať súdne rozhodnutie o dočasnom alebo trvalom upustení od očkovania, Ústavný súd Slovinska judikoval nesúlad zákona o infekčných ochoreniach s čl. 23 ods. 1 Ústavy Slovinska, podľa ktorého každý má právo, aby o jeho právach a povinnostiach rozhodol nezávislý a nestranný súd zriadený zákonom. Ústavný súd Slovinska taktiež vyslovil nesúlad zákona o infekčných ochoreniach s Ústavou Slovinska z dôvodu, že zákon neupravuje zodpovednosť štátu za škodu na zdraví v prípade výskytu poškodenia zdravia v dôsledku očkovania. Tento nesúlad však Ústavný súd Slovinska nespojil výslovne s porušením žiadneho konkrétneho článku Ústavy Slovinska.

Ústavný súd konštatuje, že dôvody, pre ktoré Ústavný súd Slovinska judikoval nesúlad obdobnej právnej úpravy povinného očkovania v právnom poriadku Slovinska, posudzoval v rámci prieskumu právnej úpravy povinného očkovania v Slovenskej republike s jednotlivými článkami ústavy. Ako ústavný súd viackrát v tomto náleze uviedol, právna úprava povinného očkovania v Slovenskej republike upravuje priamo ex lege povinnosť lekára zohľadniť zdravotné kontraindikácie a v ich dôsledku samotná právna úprava [§ 12 ods. 2 písm. d) v spojení s § 51 ods. 1 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v spojení s § 13 ods. 1 a 2 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení] upúšťa od povinnosti podrobiť sa povinnému očkovaniu (porovnaj závery ústavného súdu ku kroku C2 testu proporcionality, ako aj k súladu napadnutej právnej úpravy s čl. 40 ústavy).

Čo sa týka zodpovednosti poskytovateľa zdravotnej starostlivosti za škodu (na zdraví) spôsobenú postupom non lege artis, ústavný súd taktiež odkazuje na závery ústavného súdu ku kroku C2 testu proporcionality, kde podrobnejšie analyzoval právnu úpravu zodpovednosti poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, ako aj možnosti odškodnenia poškodeného. K zodpovednosti samotného štátu za škodu na zdraví v dôsledku povinného očkovania v prípadoch, kedy bol postup zo strany poskytovateľa zdravotnej starostlivosti lege artis, avšak došlo k poškodeniu zdravia, ktoré sa nemohlo pri všetkej starostlivosti a lekárskejších vyšetreniach vopred predvídať, ústavný súd uvádza, že sú mu známe kompenzačné schémy

vychádzajúce z princípu solidarity (porov. The Vaccine Damage Payment Scheme vo Veľkej Británii), avšak ich upravenie v právnom poriadku štátu a ich následná aplikácia je plne v réžii konkrétneho štátu, priestore poskytnutom štátu na uváženie a na diskreícii zákonodarca konkrétneho štátu. Absencia takejto solidárnej schémy v Slovenskej republike v rámci regulácie povinného očkovania [pri existencii právnej úpravy zodpovednosti poskytovateľa zdravotnej starostlivosti za škodu (na zdraví) spôsobenú postupom non lege artis a ostatných už uvedených „profylaktických“ právnych prostriedkov predchádzania ujme na zdraví očkovaného] nemá vplyv na uvedené závery ústavného súdu týkajúce sa ústavnosti právnej úpravy povinného očkovania a závery vyplývajúce z vykonaného testu proporcionality v užšom slova zmysle.

K namietanému nesúladu § 51 ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a § 6 vyhlášky upravujúcej prevenciu a kontrolu prenosných ochorení s čl. 2 ods. 2 a 3 ústavy

Krajský súd v Nitre dospel k záveru, že ďalší rozpor napadnutých ustanovení je možné posudzovať podľa čl. 2 ods. 2 a 3 ústavy, pričom v súvislosti s uvedeným zaujíma toto stanovisko: „Nikoho nemožno zo strany štátneho orgánu nútiť k splneniu povinnosti, ktorú zákon neukladá. Štátne orgány sú pri výkone svojej činnosti podriadené ústave a zákonom a majú určený rozsah právomocí, ktorý nemôžu prekročiť, takže môžu konať len to, čo im ústava alebo zákon dovoľuje. Pokiaľ zákon č. 355/2007 Z. z. nedostatočne upravuje určitú povinnosť, je neprípustné nútiť kohokoľvek konať niečo, čo zákon neukladá.“

Princíp legality vyjadrený v čl. 2 ods. 2 ústavy určuje miesto a postavenie štátnej moci predstavovanej štátnymi orgánmi vo vzťahu k právu tak, že stanovuje ich podriadenosť ústave a zákonom. V uvedenom smere čl. 2 ods. 2 ústavy upravuje princíp právneho štátu, t. j. vládu práva (porov. uznesenie ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 3/98 z 5. februára 1998). Príkazy ústavných noriem obsiahnuté v jednotlivých článkoch ústavy je potrebné rešpektovať pri prijímaní každého zákona, a to bez ohľadu na to, či ide o zákon, ktorým sa určité spoločenské vzťahy upravujú po prvýkrát, alebo o zákon, ktorým sa len mení, prípadne dopĺňa už predtým existujúca zákonná úprava určitých spoločenských vzťahov (porov. nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 38/95 z 3. apríla 1996).

Ústavný súd v tejto otázke zastáva právny názor, že účelom čl. 2 ods. 3 ústavy je vymedziť základný princíp ústavnej ochrany jednotlivca v spoločnosti. Podstatou ustanovenia čl. 2 ods. 3 ústavy je prísľub Slovenskej republiky zabezpečiť každému také postavenie, ktoré mu umožní, aby sa cítil a konal ako slobodná ľudská bytosť, ktorá nebude podliehať ľubovôli verejnej moci existujúcej na území štátu. Jedine to, čo všeobecne záväzná právna norma zakáže skôr, než sa človek začne správať určitým spôsobom, je nedovoleným správaním podľa čl. 2 ods. 3 ústavy (porov. nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 94/95 z 13. decembra 1995).

Ústavný súd podrobne zdôvodnil v predchádzajúcich právnych záveroch uvedených v odsekoch vyššie, že štát (zákonodarcia) pri prijímaní právnej úpravy povinného očkovania konal na základe ústavy, v jej medziach a nedošlo k porušeniu žiadneho z princípov, ktoré je pri obmedzení základných práv a slobôd (čl. 13 ods. 2 a čl. 16 ods. 1 ústavy) alebo ukladaní povinností fyzickým osobám [čl. 13 ods. 1 písm. a) ústavy] zákonodarcia povinný dodržať. Taktiež na základe právnej úpravy povinného očkovania nikto nie je nútený konať nič, čo by zákon neukladal (t. j. povinnosť podrobiť sa povinnému očkovaniu ukladá zákon o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia).

Sumarizujúc už uvedené konklúzie, ako aj doterajšie právne závery ústavného súdu k súladu napadnutých ustanovení s jednotlivými článkami ústavy, ústavný súd uzatvára, že § 51

ods. 1 písm. d) a § 62 písm. a) zákona o ochraně, podpoře a rozvoji veřejného zdraví a § 6 vyhlášky upravující prevenci a kontrolu přenosných onemocnění sú v súlade s čl. 2 ods. 2 a 3 ústavy.